

UNIVERZA V LJUBLJANI  
EKONOMSKA FAKULTETA

DIPLOMSKO DELO

**MIGRACIJE IN INTEGRACIJSKE POLITIKE V EVROPSKI UNIJI**

Ljubljana, september 2011

MERLINDA AHMETI

## **IZJAVA**

Študent/ka \_\_\_\_\_ izjavljam, da sem avtor/ica te zaključne strokovne naloge, ki sem jo napisal/a pod mentorstvom \_\_\_\_\_, in da v skladu s 1. odstavkom 21. člena Zakona o avtorskih in sorodnih pravicah dovolim njeno objavo na fakultetnih spletnih straneh.

V Ljubljani, dne \_\_\_\_\_ Podpis: \_\_\_\_\_

# KAZALO

|   |           |
|---|-----------|
| <b>UVOD</b> .....   | <b>1</b>  |
| <b>1 MIGRACIJE</b> .....  | <b>2</b>  |
| 1.1 MIGRACIJSKA GIBANJA V EU .....  | 2         |
| 1.1.1 <i>Kratek pregled migracijskih gibanj v obdobju 1960-2000</i> .....                           | 2         |
| 1.1.2 <i>Pregled migracijskih gibanj zadnjih 10 let (2000 -2010)</i> .....                          | 3         |
| 1.1.3 <i>Delež priseljencev v državah članicah EU</i> .....   | 4         |
| 1.2 EKONOMSKI UČINEK MIGRACIJ .....   | 5         |
| 1.2.1 <i>Učinek na trg dela</i> .....   | 5         |
| 1.2.2 <i>Učinek na plače</i> .....  | 6         |
| 1.2.3 <i>Učinek na javne finance</i> .....  | 6         |
| <b>2 INTEGRACIJA, INTEGRACIJSKA POLITIKA IN NATURALIZACIJA</b> .....                                | <b>6</b>  |
| 2.1 INTEGRACIJA .....   | 6         |
| 2.2 INTEGRACIJSKA POLITIKA .....  | 7         |
| 2.3 NATURALIZACIJA .....  | 8         |
| <b>3 TEORETIČNA OPREDELITEV INTEGRACIJSKE POLITIKE</b> .....  | <b>8</b>  |
| 3.1 INTEGRACIJSKI PRISTOPI.....   | 8         |
| 3.2 PODROČJA INTEGRACIJSKE POLITIKE.....  | 9         |
| 3.3 MODELI INTEGRACIJE PRISELJENCEV .....   | 10        |
| 3.3.1 <i>Model diferenciranega izključevanja socialna vključenost/državljska izključenost</i> ..... | 10        |
| 3.3.2 <i>Asimilacijski model ali model diferenciranega vključevanja</i> .....                       | 11        |
| 3.3.3 <i>Pluralistični ali multikulturni model</i> .....  | 11        |
| <b>4 INTEGRACIJSKA POLITIKA EU IN PRIMERI V IZBRANIH DRŽAVAH</b> .....                              | <b>11</b> |
| 4.1 FRANCOSKA INTEGRACIJSKA POLITIKA .....  | 16        |
| 4.2 NEMŠKA INTEGRACIJSKA POLITIKA.....  | 18        |
| 4.3 NIZOZEMSKA INTEGRACIJSKA POLITIKA.....  | 20        |
| 4.4 KRITIKE IN OCENJEVANJE INTEGRACIJSKIH POLITIK.....  | 22        |
| 4.4.1 <i>Indeks politik integracije migrantov (MIPEx)</i> .....                                     | 24        |
| <b>SKLEP</b> .....  | <b>24</b> |

## LITERATURA IN VIRI

## PRILOGE

## KAZALO TABEL

|  |   |
|--|---|
| Tabela 1: Neto migracijske stopnje za izbrane države EU leta 2008 (v ‰). | 4 |
|--|---|

## KAZALO SLIK

|  |   |
|--|---|
| Slika 1: Priseljenci iz tretjih držav v države članice EU v letu 2008 glede na celino iz katere prihajajo..... | 3 |
|--|---|



## UVOD

Evropska unija (v nadaljevanju EU) bo morala v prihodnjih desetletjih zaradi potreb trga dela in demografskih sprememb na svoje ozemlje sprejeti večje število priseljencev. V večini držav prejemnic se je oblikovalo mnenje, da predstavljajo priseljenci ekonomsko breme in grožnjo nacionalni identiteti, zato se pojavljajo pritiski domačega prebivalstva, ki kažejo na negativen odnos do priseljencev in nadaljnjega priseljevanja. Ravno zaradi teh razlogov pa so številne evropske države v zadnjem desetletju sprejele restriktivnejše imigracijske politike, s katerimi želijo omejiti pritek tujcev na svoje ozemlje. Vendar pa demografska gibanja kažejo, da se bo moralo v prihodnosti priseljevanje v EU kvečjemu povečevati, ne pa zmanjševati, če si bo EU želela zagotoviti dovolj delovne sile in zmanjšati naraščajoče nesorazmerje med upokojenim in aktivnim prebivalstvom.

Vse bolj pomembno vlogo pri oblikovanju imigracijske politike se pripisuje tudi integraciji priseljencev tako tistih, ki že dalj časa živijo v imigrantski državi, kot tistih, ki bodo šele prišli. Najpomembnejši cilj integracijske politike je vključitev priseljencev v večinsko družbo, vključno z aktivnim preprečevanjem diskriminacije, ksenofobije in rasizma. Integracija je dvostranski proces, ki zahteva prilagajanje tako priseljencev kakor večinske družbe. Zato morajo biti ukrepi integracijske politike usmerjeni na obe populaciji, da bi bilo mogoče doseči zastavljene cilje.

Namen diplomske naloge je prikazati migracijska gibanja v EU in predstaviti integracijske politike v treh državah članicah EU. V prvem poglavju predstavljam kratek pregled migracijskih gibanj v EU in ekonomske učinke migracij. Migracije so zelo kompleksen družbeni pojav in zavedam se, da je za preučitev migracijskih gibanj potrebna veliko bolj poglobljena analiza. V nalogi želim prikazati predvsem obseg migracijskih gibanj, najpogostejše ciljne države priseljencev ter strukturo priseljencev glede na državo izvora. Ekonomski učinki migracij se nanašajo predvsem na vpliv migracij na trg dela, plače in javne izdatke. Vendar pa v literaturi ni pravih dokazov, da bi povečano število priseljencev vplivalo na zmanjšanje zaposlenosti domačega prebivalstva in znižanje plač. Prav tako naj ne bi vplivalo na večjo obremenitev socialnih sistemov držav gostiteljic, vendar je to različno od države do države.

Drugo in tretje poglavje obravnava teoretično opredelitev integracije in integracijske politike. Pričenjam z najpomembnejšimi definicijami integracije, integracijske politike in naturalizacije. V nadaljevanju pa opredeljujem še integracijske pristope, področja integracijske politike in modele integracije.

Četrto poglavje zajema sklepe in skupna načela EU za razvijanje integracijske politike v državah članicah EU. EU v zadnjih letih posveča veliko pozornost integraciji priseljencev in si prizadeva za čim boljšo integracijo le-teh. V omenjenem poglavju predstavljam tudi integracijske politike, ki se uporabljajo v treh državah članicah EU in njihovo uspešnost. Izbrane države predstavljajo primer držav, ki se gledano v zgodovinskem kontekstu približuje enemu od modelov integracije. V zadnjih letih pa je opaziti trend zблиževanja integracijskih

politik v državah članicah EU, zaradi tega ne moremo več trditi, da se posamezna integracijska politika približuje posameznemu modelu.

## **1 MIGRACIJE**

Obseg, struktura in geografski premiki mednarodnih selitev v EU so se v zadnjih letih zelo spremenili. Klasične države emigracije so se spremenile v imigrantske države, kot na primer Italija, Španija, Portugalska, Grčija pa tudi Slovenija, istočasno pa se je povečal tudi obseg migracij. Zaradi povečanega obsega migracijskih tokov se je močno povečala etnična in nacionalna raznolikost migrantov in s tem tudi demografska struktura v posameznem nacionalnem okolju razvitih držav, kar je posebej izrazito v nekdanj razmeroma kulturno homogenih državah EU. S tega vidika se pojavlja vprašanje etnične integracije priseljenih in problem multikulturne družbe (Verlič, 2002, str. 19-20).

### **1.1 Migracijska gibanja v EU**

#### *1.1.1 Kratek pregled migracijskih gibanj v obdobju 1960-2000*

Skoraj vse evropske države so danes države prejemnice ali države priseljevanja. Za bolj uveljavljene države gostiteljice, kot so Francija, Nemčija, Velika Britanija, države Beneluksa, Avstrija, Švica, Švedska in Danska to velja vse od leta 1960. Kljub upadu migracij v letih 1973 in 1974 se je priseljevanje nadaljevalo, večinoma v obliki delovnih migracij, združitve družin in tokov beguncev. Posebej visoke stopnje priseljevanja so se pojavile po letu 1990 in sicer v naslednjih državah Avstriji, Franciji, Nemčiji, Švici, Veliki Britaniji in nordijskih državah. Izjema je Nemčija, ki je od leta 1990 doživela upad tokov, čeprav je to mogoče pripisati izjemno visoki ravni priseljevanja v začetku 90-ih, ko so se priseljevali predvsem potomci nekdanjih nemških izseljencev v različne vzhodnoevropske države.

Druga kategorija evropskih držav, ki so postale neto države prejemnice po letu 1980, so Irska, Španija, Portugalska, Grčija in Finska. V veliki meri je do tega prišlo zaradi naraščajoče gospodarske blaginje v omenjenih državah, kot tudi preusmeritev migracijskih tokov po uvedbi restriktivnih politik v severnoevropskih državah. Te države so tudi po letu 1990 doživele povečane migracije s prilivi delovnih migrantov, kar je bilo še posebej izrazito na Irskem, v Italiji in na Portugalskem.

Po letu 1989 so nekdanje socialistične države na vzhodnih mejah EU postale pomembne tranzitne države za migrante, ki so poskušali vstopiti na ozemlje razvitejših zahodnih držav EU. V večini držav, ki so nedavno vstopile v EU, sta gospodarska rast in politična stabilnost povzročili, da imajo danes pozitivni selitveni prirast. Takšen primer so Ciper, Madžarska, Češka in Slovaška (Boswell, 2005, str. 2).

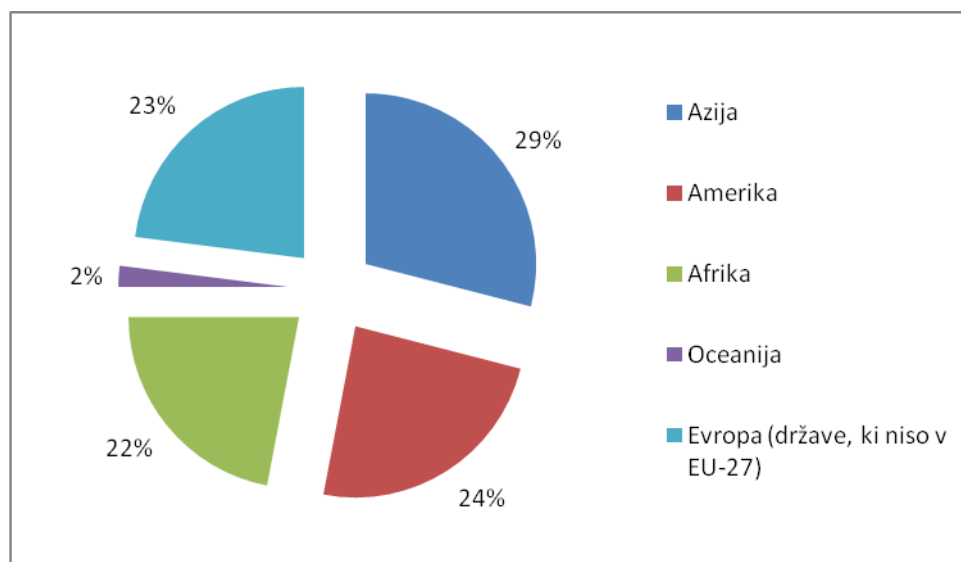
Prevladujoča nacionalnost priseljencev se med državami gostiteljicami razlikuje. Med najboljše tokovi po letu 1990 lahko omenimo državljane Turčije, Maroka, bivše Jugoslavije, Irana in Iraka (Boswell, 2005, str. 3).

### 1.1.2 Pregled migracijskih gibanj zadnjih 10 let (2000 -2010)

Gledano v svetovnem kontekstu se je v Evropo naselila ena tretjina vseh migrantov. V celotnem prebivalstvu Evrope pa predstavljajo priseljenci 8,7 % (IOM, 2010, str.183). Po podatkih Mednarodne organizacije za migracije (v nadaljevanju IOM) (2010, str. 185) gostita zahodna in srednja Evropa 51 milijonov migrantov, kar predstavlja dve tretjini vseh priseljencev, ki prebivajo v Evropi. Najpogostejše ciljne države so Nemčija (10,8 milijonov), Francija (6,7 milijona), Velika Britanija (6,5 milijona), Španija (6,4 milijona) in Italija (4,5 milijona). Nemčija ima v absolutnem smislu največ priseljencev, vendar pa lahko opazimo, da se je priseljevanje v Nemčijo v zadnjih 5 letih zmanjšalo (glej prilogo 1). Kljub temu, da se v Nemčijo veliko priseljujejo, pa se je povečalo tudi izseljevanje, kar drastično zmanjšuje neto migracije.

V letu 2008 naj bi Evropa prejela polovico vseh priseljencev, ki so se naselili v države OECD (International Migration Outlook, 2010, str. 33). Po širitvi EU leta 2004 in 2007 so se povečali migracijski tokovi znotraj EU (IOM, 2010, str. 184), saj so le ti leta 2008 predstavljali 45 % vseh priseljencev. Preostalih 55 % vseh priseljencev predstavljajo priseljenci iz tretjih držav, kateri so bili precej enakomerno uravnoveženi glede na celino iz katere prihajajo z izjemo Oceanije (glej sliko 1) (Eurostat, 2011, str. 5).

*Slika 1: Priseljenci iz tretjih držav v države članice EU v letu 2008 glede na celino iz katere prihajajo*



*Vir: Eurostat, 2011, str. 4.*

Najštevilčnejši priseljenci iz drugih držav EU v letu 2008 so bili Romuni (384.000), sledijo jim Poljaki (266.000) na tretjem mestu pa so Bolgari (91.000). Najpogosteje so se romunski državljani preselili v Italijo in Španijo. Italija je prejela 46 % , Španija pa 19 % vseh romunskih priseljencev. Poljaki so se najraje preseljevali v Nemčijo, le-ta je prejela 45 % vseh poljskih priseljencev. Medtem ko je bilo več kot polovica nemških, britanskih, francoskih, nizozemskih in španskih priseljencev državljanov, ki se vračajo po selitvi (glej prilogo 2).

Med priseljenci iz tretjih držav pa so bili najštevilčnejši Maročani, sledijo državljani Kitajske, Indije, Albanije in Ukrajine. Večina Maročanov se je preselila v Španijo (60 % vseh maroških priseljencev) ali pa v Italijo (24 %). V istem letu je Španija prejela tudi največji delež vseh kitajskih priseljencev v EU (28 %). Velika Britanija je bila glavna destinacija za državljane Indije.

V nadaljevanju predstavljam migracijske stopnje za določene države EU. Migracijska stopnja nam pove število priseljencev na 1000 prebivalcev. Če zanemarimo prisilne migracije kot posledico vojn in naravnih katastrof, lahko za druge vrste migracij rečemo, da so zanje najpomembnejši ekonomski dejavniki. Poleg teh pa v različnih primerih in na različne načine delujejo še geografski, demografski, družbeni, kulturni, psihološki in drugi dejavniki. Priseljenci so usmerjeni v regije z boljšimi ekonomskimi možnostmi, saj si prizadevajo za izboljšanje materialne življenjske ravni, za blaginjo zase in za svojo družino (Malačič, 2006, str. 159). Migracijski tokovi so se skozi čas zelo spremenili, edina stalnica je ostala le splošna smer migracijskih tokov, ki poteka od nerazvitih držav vzhoda in juga v razvitejše države sveta, z najmočnejšim tokom priselitev v države zahodne Evrope (predvsem države članice EU) (Verlič, 2002, str. 20).

*Tabela 1: Neto migracijske stopnje za izbrane države EU leta 2008 (v ‰).*

| <b>Država</b>    | <b>Neto migracijska stopnja</b> | <b>Država</b> | <b>Neto migracijska stopnja</b> |
|------------------|---------------------------------|---------------|---------------------------------|
| Luksemburg       | 8,54                            | Avstrija      | 1,88                            |
| Irska            | 4,76                            | Norveška      | 1,71                            |
| Portugalska      | 3,23                            | Švedska       | 1,66                            |
| Nizozemska       | 2,55                            | Francija      | 1,48                            |
| Danska           | 2,49                            | Belgija       | 1,22                            |
| Grčija           | 2,33                            | Španija       | 0,99                            |
| Švica            | 2,21                            | Češka         | 0,97                            |
| Nemčija          | 2,19                            | Madžarska     | 0,86                            |
| Velika Britanija | 2,17                            | Finska        | 0,73                            |
| Italija          | 2,06                            | Slovenija     | 0,64                            |

### *1.1.3 Delež priseljencev v državah članicah EU*

Delež tujcev v celotnem prebivalstvu je največji v Luksemburgu in v Švici (glej tabelo 2). Sledijo države kot so Avstrija, Irska, Španija, Švedska in Nemčija, katere beležijo približno 15 % delež tujcev v celotnem prebivalstvu. Medtem ko Francija, Grčija, Velika Britanija, Nizozemska in Norveška beležijo nekoliko nižji delež tujcev v celotnem prebivalstvu in sicer okrog 10 %. Najnižji delež tujcev v celotnem prebivalstvu pa imata Češka in Finska, približno 4 %.



## 1.2 Ekonomski učinek migracij

Z ekonomskega vidika se pojavi vprašanje vpliva priseljevanja na trg dela, plače in javne finance. S priseljevanjem se jasno povečuje razpoložljiva delovna sila v gospodarstvu, kar povečuje tudi potencialni obseg proizvodnje in omogoča hitrejšo gospodarsko rast. Kot je poudarjeno v poročilu komisije iz leta 2003 o priseljevanju, vključevanju in zaposlovanju, študije iz vsega sveta (npr. ILO, IMF in OECD) na splošno potrjujejo, da ima priseljevanje številne pozitivne ekonomske učinke (Employment in Europe, 2008, str. 50).

Migracije imajo tako dve smeri svojega vpliva; na eni strani vplivajo na imigracijsko državo, kjer se delovna sila poveča, in na drugi stani na emigracijsko državo, kjer se obseg delovne sile zmanjša. Ta ugotovitev je predvsem pomembna, ker migranti s seboj prinesejo oziroma odnesejo del človeškega kapitala, ki je nedvomno zelo pomemben dejavnik gospodarske rasti. Tako pretok delovne sile posledično pomeni tudi pretok (človeškega) kapitala (Ehrenberg in Smith, 2000, str. 343).

### 1.2.1 Učinek na trg dela

Diez Guardia in Pichelmann (2006, str. 23-24) sta mnenja, da ima priseljevanje lahko pozitivne posledice na trg dela iz različnih razlogov. Lahko pomaga ublažiti pomanjkanje delovne sile v določenih sektorjih, še posebej tistih, v katerih domača delovna sila ni pripravljena delati. Dejansko lahko pride do nekaterih delovnih mest, katerih noben domačin ne bo želel opravljati ob primernem plačilu. Kot primer lahko navedemo gradbeništvo ali gostinstvo, kjer je močno sezonsko nihanje ter na splošno nizka raven plač. Domačini se v marsikateri državi izogibajo takim delom, zato so podjetja v omenjenih sektorjih močno odvisna od ponudbe dela priseljencev. Priseljevanje lahko prispeva tudi k podjetništvu in inovativnosti. Na primer visoko usposobljeni priseljenci prinašajo inovativne sposobnosti, s pomočjo katerih povečajo proizvodne zmogljivosti gospodarstva.

Poveča pa se tudi učinkovitost trga dela, saj se v primerjavi z domačim prebivalstvom priseljenci veliko bolj prilagajajo regionalnim razlikam v gospodarskih priložnostih in imajo večjo poklicno mobilnost, vsaj v prvih letih njihovega bivanja v državi. Priseljevanje je lahko tudi koristno, če se s tem povečuje prožnost trga dela. Na splošno stopnja zaposlenosti in brezposelnosti niha močneje pri priseljencih kot domačem prebivalstvu kot odziv na spremembe v gospodarski rasti. Priseljevanje delovne sile v precejšnji meri vpliva na dodatno prilagodljivost trga dela, zato ker so na novo prispeli priseljenci običajno pripravljene delati tudi za nižje plače, sprejeti negotove službe ter so bolj geografsko in poklicno mobilni. To pa vpliva na kakovost njihove zaposlitve in povečuje tveganje segmentacije trga dela (Employment in Europe, 2008, str. 51).

V literaturi ni dokazov, da priseljevanje vodi k višji brezposelnosti. Obstoječi podatki kažejo, da so znanja in spretnosti priseljencev v državah članicah ponavadi dopolnjevalne tistim, ki jih imajo domači delavci, kar vodi do pozitivnih učinkov na splošno gospodarsko dejavnost v državi gostiteljici.

### *1.2.2 Učinek na plače*

Kar zadeva vpliv na plače, sta pomembna dva dejavnika; mešanica znanj priseljencev in lokalnih prebivalcev ter kako hitro se gospodarstvo prilagaja priseljevanju. Enostavni kratkoročni modeli povpraševanja po delu napovedujejo, da se zaradi dodatne ponudbe dela prek priseljevanja plače znižajo (v primeru, da se plače ne znižajo, se pojavi brezposelnost), če so priseljenci in lokalni prebivalci popolni substituti. Na drugi strani bo za lastnike kapitala taka prilagoditev plač koristna, saj cenejše delo pomeni večje dobičke (Employment in Europe, 2008, str. 54). Migracijski tokovi naj ne bi imeli velikega vpliva na raven plač domačih delavcev, saj običajno rešujejo probleme strukturne brezposelnosti.

### *1.2.3 Učinek na javne finance*

Bistveno vprašanje je, ali so dodatni izdatki socialnega skrbstva, izobraževalnega in zdravstvenega sistema, ki jih povzročajo imigracije, kompenzirani z višjimi davčnimi prihodki. Neto pozitiven ali negativen prispevek imigracij k državnemu proračunu je torej bistven element pri oblikovanju državnih migracijskih politik.

Kovač (2003, str. 65) na podlagi raziskav trdi, da priseljenci niso večji uporabniki javnih storitev in dejansko ne sprejemajo več transfernih plačil kot domače prebivalstvo. Migranti niso posebna skupina prejemnikov socialnih nadomestil, zato sta v povprečju njihova višina in struktura približno enaki kot pri domačinih. Ekonomske študije o proračunskih posledicah migracijskih tokov za posamezne države se med seboj razlikujejo, vendar večina pritrjuje, da migracijski procesi sprožajo več pozitivnih kot negativnih učinkov v javnem sektorju. Migracije znižujejo tudi povprečno starost aktivnega prebivalstva v državi prejemnici, kar zvišuje produktivnost, gospodarsko rast in proračunske prihodke države, hkrati pa se z migracijami znižujejo proračunski izdatki.

## **2 INTEGRACIJA, INTEGRACIJSKA POLITIKA IN NATURALIZACIJA**

### **2.1 Integracija**

Integracija je zelo kompleksen pojem, za katerega obstaja veliko definicij, v nadaljevanju bom predstavila samo najrelevantnejše za mojo diplomsko nalogo. Mednarodna organizacija za migracije opredeljuje integracijo kot dvosmerni proces prilagajanja – s strani priseljencev in s strani družbe sprejemnice na številnih ravneh: ekonomski, socialni, kulturni, verski in politični ravni (IOM, 2004, str. 4). Priseljenci in njihove družine se različno hitro integrirajo v družbo države sprejemnice, kar pa je zaznamovano tudi z naravnostjo vladnih politik in reguliranjem priseljevanja. Oblike integracije so torej različne, kar bomo videli v nadaljevanju, in potekajo kot dialog med dominantno in priseljsko skupino (Verlič, 2002, str. 78).

Integracijo danes razumemo kot celostno vključevanje priseljencev v družbo države sprejemnice, dosežemo pa jo z zagotavljanjem enakopravnosti vseh prebivalcev neke države

ter z izenačevanjem priseljencev in domačega prebivalstva glede na pravice in dolžnosti na vseh področjih družbenega življenja. Sestavni del današnjega pojmovanja integracije še vedno ostaja tudi vrednotni kontekst, torej razumevanje integracije, ki posamezniku omogoči, da postane enakopravni član neke družbe, hkrati pa ostane nekaj posebnega (Kejžar, 2004, str. 18).

Rinus Penninx (2004, str. 3-4) opredeljuje integracijo kot proces, v katerem priseljenci postanejo sprejeti s strani družbe države sprejemnice. Ta osnovna opredelitev je namenoma odprta na dva načina. Prvič poudarja, da je proces in ne samo končni rezultat, ki poteka na treh področjih in sicer politično-pravnem, socialno-ekonomskem in kulturno-verskem. Drugič, ne določa zahtev družbe gostiteljice za sprejetje priseljencev (npr. asimilacija ali multikulturalnost) in s tem dopušča variacije, ki so dobrodošle predvsem zaradi časovnega vidika. Integracija je odvisna tako od priseljencev (njihovih prizadevanj za integracijo) kot tudi družbe države sprejemnice (njihove naklonjenosti do priseljencev). Medsebojni vplivi določajo tudi končni rezultat integracijskega procesa.

Integracija imigrantov je kompleksen proces, kjer je potrebno sodelovanje imigrantov kot tudi družbe, v katero naj bi se vključili. Postavlja se vprašanje, kako lahko različni ljudje z različnimi sistemi vrednot živijo skupaj. Obravnavanje posameznih etničnih skupin ali tujcev kot »problematičnih manjšin« je v največji meri konstrukt večinske družbe. Pogosto se takšno obravnavanje pojavi zaradi preusmeritve pozornosti od dejanskih vzrokov za probleme v družbi, kot so brezposelnost, regionalne razlike v razvitosti, k etničnosti, kot domnevnemu vzroku za nastale težave (Roter, 2005, str. 201).

## **2.2 Integracijska politika**

Integracijska politika predstavlja enega od treh sestavnih delov imigracijske politike, ostala dva se ukvarjata z regulacijo priseljevanja in azilno politiko (Bešter, 2003(b), str. 83). Bešter (2006, str. 24) ločuje med integracijsko politiko v širšem in ožjem smislu. Integracijska politika v širšem smislu zajema vse politike in ukrepe, ki posredno ali neposredno pripomorejo k integraciji priseljencev. Tako sodijo vanjo tudi splošne politike, ki skrbijo za integracijo celotnega prebivalstva v kohezivno skupnost (npr. izobraževalna politika, socialna politika, zdravstvena politika, politika zaposlovanja, politika državljanstva itd.). Z vidika integracije priseljencev je pomembno, da so priseljenci enakopravno vključeni v omenjene politike oziroma, da so njihovi interesi v teh politikah enakopravno zastopani. V ožjem smislu integracijska politika zajema tiste politike, programe in ukrepe, ki se nanašajo posebej na integracijo priseljencev. Cilj teh je pospešeno ustvariti pogoje za enakopravno sodelovanje priseljencev v družbi. Sem bi lahko šteli posebne uvodne tečaje, na katerih se priseljenci učijo jezika večinske družbe in spoznavajo osnove njene ureditve ter posebne programe zaposlovanja za priseljence, kot politiko izobraževanja priseljenskih otrok.

Namen integracijske politike je odstranjevanje kulturnih, jezikovnih in pravnih ovir ter omogočanje priseljencem, da živijo življenje podobno življenju državljanov (Barle, 2002, str. 11-12). V praksi ne poznamo univerzalnega modela integracije, ki bi bil učinkovit v vseh

okolščinah in na vseh področjih. Integracijska politika, ki je uspešna v določenem časovnem obdobju, lahko v drugem obdobju ne deluje več. Za določeno priseljsko populacijo je lahko primerna, medtem ko pri drugi ne doseže zelenih učinkov. Zato integracijske politike ne smemo obravnavati kot nekaj stalnega in nespremenljivega, saj je njena učinkovitost močno odvisna od številnih dejavnikov, ki se spreminjajo. Poleg tega je potrebno upoštevati, da se resnični učinki neke integracijske politike pokažejo dokaj pozno, pogosto šele pri drugi ali tretji generaciji. Zato je potrebno integracijske ukrepe ves čas spreminjati in ocenjevati njihove učinke, saj bi se lahko v tem primeru na neučinkovitosti čim hitreje odzvali in z uvajanjem sprememb odpravljali in popravljali napake (Bešter, 2003b, str. 89-90).

Države članice EU imajo to področje zelo različno urejeno. Nobena nima modela integracije, ki bi bil v vseh pogledih uspešen in bi ga bilo smiselno posnemati ali prevzeti. Države jo oblikujejo v skladu s svojimi cilji, svojim normativnim in vrednostnim sistemom, kljub temu pa na mednarodni ravni obstajajo splošne smernice, ki naj bi jih država upoštevala pri oblikovanju lastne integracijske politike.

## **2.3 Naturalizacija**

Naturalizacija pomeni pridobitev državljanstva na podlagi prošnje. Postopek za sprejem v državljanstvo je mogoče uvesti le na podlagi vloge osebe, ki želi pridobiti državljanstvo posamezne države. Tako naturalizacija temelji na pristni zvezi med posameznikom in državo. Oseba, ki je podala prošnjo za sprejem v državljanstvo, pa mora izpolnjevati določene pogoje, ki jih postavijo posamezne države (npr. aktivno in preverjeno znanje jezika, določeno število let prebivanja na teritoriju države itd.). V primerih, ko ima država poseben interes, da si določena oseba pridobi njeno državljanstvo, lahko prej omenjene pogoje omili. To se zgodi v primerih pomembnih in uspešnih športnikov, umetnikov in znanstvenikov (Zrilić, 2004, 8-9). Državljanstvo je pomemben integracijski ukrep, ki lahko pomeni boljše možnosti za integracijo ali pa končni korak postopnega procesa ekonomskega in socialnega pvezovanja v večinsko družbo (Medved, 2001, str. 57). Ni pa državljanstvo nujno končni cilj integracijskega procesa, saj se države s tem ne izognejo problemom, ki izhajajo iz družbene izključenosti in diskriminacije. Države v okviru svoje suverenosti same določajo pogoje za pridobitev državljanstva z najrazličnejšimi kriteriji, se pa Evropska komisija zavzema za jasna, natančna in objektivna merila.

# **3 TEORETIČNA OPREDELITEV INTEGRACIJSKE POLITIKE**

## **3.1 Integracijski pristopi**

Mednarodna organizacija za migracije (IOM, 2004, str. 14) opredeljuje štiri osnovne pristope, ki jih uporabljajo države sprejemnice pri delu s priseljenci:

- Asimilacija – temelji na ideji, da bodo priseljenci sčasoma postali enakopravni državljani in podobni ljudem, ki živijo v državi sprejemnici, z istimi državljskimi vrednotami.

Največkrat gre za enostranski proces prilagajanja in prevzemanja vrednot, ko se priseljenci priučijo jezika, norm in vedenja družbe sprejemnice brez recipročnega procesa slednje.

- Integracija – predstavlja dvosmeren proces obojestranske prilagoditve med priseljenci in družbo sprejemnico, v kateri ti dve skupini ne le da sprejemata skupno kulturo temveč h njej obe tudi prispevata.
- Multikulturalnost – priznava, da so priseljenci, ki se naselijo v državo sprejemnico zaradi jezika, kulture in socialnega vedenja, drugačni od večinske populacije, vendar zaradi tega narodna identiteta družbe sprejemnice ni ogrožena.
- Segregacija – od priseljencev ne pričakuje, da se vključijo v kulturo družbe sprejemnice. Začasna narava sistema priseljevanja vodi do zagotavljanja omejenih socialnih pravic za priseljence in jih celo izključuje iz nekaterih vidikov dnevnega družbenega življenja v skupnosti sprejemnic.

### **3.2 Področja integracijske politike**

Bešter (2006, str. 86-111) pojasnjuje, da so za pospešeno integracijo priseljencev potrebni tudi določeni programi in ukrepi, usmerjeni posebej k priseljski populaciji (posebne politike). V nadaljevanju navajam ključna področja integracijske politike, ki lahko pripomorejo k izboljšanju integracije priseljencev. Ta področja so med seboj povezana in tudi soodvisna. Glavna področja integracijske politike:

- začetna pomoč novim imigrantom - vključuje posebne uvodne integracijske programe in tečaje, ki pomagajo priseljencem pridobiti znanja in sposobnosti, ki jih potrebujejo za polno udeležbo v novi družbi (jezikovni tečaji, tečaji spoznavanja ustave itd.);
- ekonomsko področje - predstavlja osnovo za dostojanstveno življenje, zato smatramo, da je eno najpomembnejših področij integracije. Država naj bi sprejela ukrepe (v okviru posebnih politik), ki bi na primer spodbujali samozaposlovanje in podjetništvo ter omogočala priseljencem priznavanje diplom oz. kvalifikacij pridobljenih v drugih državah;
- področje zdravstva in socialnega varstva - tu naj bi bila integracijska politika usmerjena k zagotavljanju enakopravnega položaja priseljencev pri dostopnosti zdravstvenih in socialnih storitev. Država naj bi sprejela ukrepe, ki vključujejo zagotavljanje ustreznih prevajalskih servisov v socialno – zdravstvenih ustanovah; izobraževanje osebja za posebne potrebe posameznih priseljskih skupin; priznavanje kvalifikacij priseljskemu (medicinskemu) osebju; dostop priseljencev do enako kvalitetnih zdravstvenih in socialnih storitev, kot so jih deležni domačini itd.;
- stanovanjsko področje - integracijska politika naj bi na tem področju z ukrepi preprečevala diskriminacijo na etnični osnovi pri dostopu do stanovanj, zagotavljala neposredno pomoč priseljencem pri iskanju primerne stanovanja, spodbujala razvoj revnejših okolij (v katerih pogosto prihaja do »prisilne« koncentracije imigrantskega prebivalstva) itd.;
- področje izobraževanja - ukrepi s tega področja omogočajo vpeljavo večkulturnih vsebin v šolske programe, izobraževanje o človekovih pravicah, spodbujanje strpnosti, lažje vključevanje priseljskih otrok v izobraževalni sistem; iz šolskih učbenikov odpravlja

morebitne stereotipne, predsodkov polne in etnocentrične vsebine, spodbujanje sodelovanja priseljskih staršev v šolskih odborih itd.;

- področje politične in širše družbene participacije – na tem področju je ključna pridobitev državljanstva, s katerim posameznik pridobi politične in druge pravice ter tudi dolžnosti. Integracijska politika na tem področju naj bi vsebovala ukrepe, ki omogočajo pridobitev civilnih, socialnih in političnih pravic (vezava omenjenih pravic na stalno prebivanje, na zaposlitev ali plačevanje prispevkov, možnost naturalizacije); zagotavljajo možnost vključevanja priseljencev v političen proces na različnih ravneh; vzpostavljajo mehanizme, ki zagotavljajo dejansko upoštevanje interesov in potreb priseljskih skupin itd.;
- kulturno področje - ukrepi na tem področju naj bi omogočali medsebojno spoznavanje različnih kultur, religij in jezikov; zagotavljajo svobodno izražanje vere; preprečujejo sovražni govor, razširjanje stereotipov o priseljencih, razširjanje ksenofobije; zagotavljajo možnosti za kulturne aktivnosti priseljskih skupin in jim omogočajo dostop do medijev; spodbujajo razširjanje točnih in celovitih informacij o priseljencih in njihovih kulturah itd.;
- področje prepričevanja, upravljanja in reševanja konfliktov - ker v pluralnih družbah obstajajo različni interesi, so vedno prisotni tudi konflikti. Integracijska politika bi se morala osredotočiti na prepričevanje in razreševanje le-teh z naslednjimi preventivnimi ukrepi in programi: razne akcije proti diskriminaciji, rasizmu in ksenofobiji; izobraževanje v duhu strpnosti in spoštovanja človekovih pravic itd.

### **3.3 MODELI INTEGRACIJE PRISELJENCEV**

Obstajajo različni modeli integracije priseljencev, vsak izhaja iz posebnih zgodovinskih okoliščin in je zato prilagojen posamezni družbi ali državi, njenim ciljem, normam in vrednotam. V nadaljevanju navajam modele, kot jih je podala Bešter (2003a, str. 85-87) v svoji študiji, kjer je združila modele različnih avtorjev.

#### *3.3.1 Model diferenciranega izključevanja socialna vključenost/državljska izključenost*

Za ta model je značilno, da so priseljenci vključeni v nekatere sfere družbenega življenja (predvsem na trg dela), nimajo pa dostopa do nekaterih drugih sfer (socialni sistem, državljanstvo, politična participacija). Ta model so sprejele predvsem države s tradicionalno kulturo ali etnično definicijo naroda (nacionalnosti), ki niso bile deležne imigracij iz bivših kolonij in ki so po drugi svetovni vojni vodile politiko rekrutacije začasnih gostujočih delavcev (Nemčija, Švica in Avstrija). Te države so priseljenecem postopoma podeljevale vse več socialnih in državljskih pravic, medtem pa oteževale dostop do naturalizacije. Naturalizacija v tem modelu predstavlja zadnjo fazo v procesu asimilacije. Običajno te države tudi potomcem priseljencev niso omogočale avtomatične pridobitve državljanstva z rojstvom ali ob polnoletnosti. Na priseljevanje se gleda kot začasni pojav, ki naj bi se običajno končal z vrnitvijo priseljencev v njihovo izvorno državo. Za priseljence je pogosto značilen slabši socialno-ekonomski položaj. Na trajno naselitev priseljencev se gleda kot pojav, ki bi ogrozil družbo države sprejemnice z ekonomskega, socialnega, kulturnega in političnega vidika.

### *3.3.2 Asimilacijski model ali model diferenciranega vključevanja*

Pri tem modelu vključitev priseljencev v večinsko družbo pomeni, da se priseljenci odpovejo svojim jezikovnim, kulturnim in družbenim značilnostim ter se zlijejo z večinsko družbo. Večinsko breme prilagajanja leži na priseljencu samem, vloga države v asimilacijskem modelu pa je predvsem, da zagotovi ugodne razmere za pospešeno individualno prilagoditev in prevzem večinske kulture in vrednot. Končni cilj je popolna absorbcija priseljencev v dominantno kulturo. Pri tem modelu gre v glavnem za integracijo prek naturalizacije. Z dokaj kratkimi roki zahtevanega prebivanja v državi in z razmeroma nizkimi stroški priseljence spodbujajo, da se odločijo za naturalizacijo. Otroci priseljencev, ki se rodijo v državi sprejemnici, imajo pravico do državljanstva te države ob rojstvu ali pri polnoletnosti. Približevanje pravnega položaja naturaliziranih stalnih prebivalcev položaju državljanov (na primer s podeljevanjem volilne pravice za volitve na lokalni ravni) se v tem modelu običajno zavrača kot antiproduktivna strategija, ker znižuje željo priseljencev po naturalizaciji. Model izhaja iz predpostavke, da bodo priseljenci pretrgali vezi s svojo izvorno državo in ostali v novi državi za stalno. V Evropi je primer države, ki je najbližje temu modelu, Francija.

### *3.3.3 Pluralistični ali multikulturni model*

Značilnost tega modela je, da so priseljenci vključeni v politično skupnost in lahko hkrati ohranjajo svojo kulturno različnost – jezik, kulturo, način družbenega obnašanja in organiziranja. Članstvo v civilni družbi in nacionalni državi je združljivo s kulturnimi razlikami, ki so tolerirane ali celo spodbujane, seveda v mejah zakona in ob sprejemanju določenih temeljnih političnih vrednot in institucij države sprejemnice. Priseljencem naj bi bile zagotovljene enake pravice kot državljanom na vseh področjih družbenega življenja, ne da bi se od njih zahtevalo, da se odpovedo svoji drugačnosti. Pravna integracija se v tem modelu meri po državljanskih pravicah in ne po formalnem državljanskem statusu. Naturalizacija je za priseljence pomemben način pridobivanja pravic, ni pa edini. Povečanje pravic stalnih prebivalcev države, ki niso njeni državljanji, je dopolnilna politika naturalizacije. Čeprav to lahko zmanjšuje stopnjo naturalizacije, pa povečuje pravno integracijo. Ta model ne obravnava politične skupnosti kot skupnosti, ki je popolnoma skladna s skupnostjo državljanov, pač pa se ta skupnost širi čez meje formalnega članstva in tudi čez meje državnega teritorija. Naselitev v eni državi ter ohranjanje socialnih (in drugih) vezi z drugo državo se v tem modelu med seboj ne izključujeta. Med evropskimi državami je multikulturni model uvedla Nizozemska, vendar pa model v praksi ni v celoti zaživel. Multikulturni model je težko sprejeti brez predhodnega prilagajanja socialno-ekonomske in politične strukture države sprejemnice.

## **4 INTEGRACIJSKA POLITIKA EU IN PRIMERI V IZBRANIH DRŽAVAH**

Države EU so v prejšnjih desetletjih namenjale premalo pozornosti uspešni integraciji priseljencev, saj so se večinoma ukvarjale s procesom ekonomske in politične integracije

Evrope. S spreminjanjem tokov priseljevanja pa se spreminja tudi sam koncept integracije priseljencev. Integracija je nujni predpogoj za ekonomsko in družbeno koristnost priseljencev.

Na ravni EU se s področjem integracije priseljencev ukvarjata dve instituciji in sicer Evropska komisija in Evropski svet. V nadaljevanju predstavljam sklepe in skupna načela EU za integracijo priseljencev, ki jih je podal Evropski svet v sporočilu za javnost (2004, str. 15-25):

- Priseljevanje so označili kot stalno značilnost evropske družbe. Po njihovem mnenju urejen in dobro voden pretok priseljencev (tistih, ki zakonito prebivajo na ozemlju držav članic) državam članicam omogoča izkoriščanje številnih prednosti (kot so na primer močnejše gospodarstvo, večja socialna kohezija, večji občutek varnosti, in kulturna raznolikost). Istočasno pa prinaša prednosti in tudi krepi položaj EU v svetu. Torej je učinkovito upravljanje migracij v državah članicah v interesu vseh.
- Pomemben vidik upravljanja migracij je uspešno vključevanje priseljencev in njihovih potomcev. Iz tega sledi, da lahko migracijska politika prispeva k uspehu integracijske politike. Bistvenega pomena je, da države članice ohranijo in tudi v prihodnje razvijajo družbo, v kateri naj bi se priseljenci počutili dobrodošli. Po mnenju Evropskega sveta je to mogoče, kadar obstajajo jasna pričakovanja vseh prebivalcev – priseljencev in domačinov.
- Integracija poteka istočasno na različnih ravneh (posameznika, družine in družbe) in se pojavlja na vseh področjih življenja. Integracija priseljencev lahko traja tudi več generacij. Za uspešno integracijsko politiko je potrebno sodelovanje lokalnih, regionalnih in nacionalnih institucij, ki so v stiku s priseljenci in posegajo v njihovo javno in zasebno sfero.
- Neuspeh posamezne države članice pri razvoju in izvajanju uspešne politike integriranja ima lahko na različne načine neugodne posledice za druge države članice in EU. Denimo lahko bi to imelo vpliv na gospodarstvo in udeležbo na trgu dela ali ogrozilo spoštovanje človekovih pravic, kar bi povzročilo napetosti v družbi.
- Določitev in izvajanje natančnih ukrepov integriranja je v pristojnosti posameznih držav članic, vendar pa je očitno v skupnem interesu vseh držav članic EU zasledovanje učinkovitih strategij integriranja.
- Politike integriranja se bodo občutno razlikovale od države do države, saj morajo biti prilagojene individualnim potrebam sprejemne družbe, ki odraža zgodovino in pravni okvir posamezne države članice. Prav tako bodo namenjene različnim ciljnim priseljencem, saj se le ti razlikujejo med državami članicami.
- Razvoj skupnih osnovnih načel o integriranju naj bi kljub raznolikosti izkušenj in okoliščin v posameznih državah članicah bistveno pripomogel k doseganju skupnih ciljev na področju integriranja.

Evropska komisija je oblikovala skupna načela za integracijo priseljencev ter s tem vzpostavila usklajen evropski okvir za vključevanje. Skupna načela so namenjena predvsem določanju smernic za oblikovanje politik vključevanja v državah članicah EU.

- Integracija je dinamičen in dvosmeren proces, ki zahteva sodelovanje priseljencev in rezidentov držav članic EU.



Integracija je dinamičen, dolgoročen in stalen dvosmeren proces, ki vključuje tako priseljence in njihove potomce kot tudi rezidente držav članic EU. Proces integracije zajema prilagajanje priseljencev (moških in žensk), ki imajo pravice in obveznosti do države sprejemnice. Prav tako vključuje družbo države sprejemnice, katera bi morala omogočati integracijo priseljencev v ekonomsko, socialno, kulturno in politično okolje. Zato se države članice poziva k oblikovanju takšnih politik integriranja, ki bodo vključevale tako priseljence kot tudi rezidente ter jasno določale pravice in obveznosti sodelujočih.

- Integracija zajema spoštovanje osnovnih vrednot EU.

Vsi prebivalci EU se morajo prilagoditi in skrbno ravnati po osnovnih vrednotah EU kot tudi zakonodaje držav članic. Države članice so odgovorne, da vsi prebivalci (vključno s priseljenci) razumejo, spoštujejo, imajo koristi in so zaščiteni na enakopravni osnovi s celotnim obsegom pravic, obveznosti in privilegijev, ki jih ponuja EU in zakonodaja držav članic EU. Mnenja in stališča, ki niso združljiva s temeljnimi vrednotami, bi lahko ovirala uspešno integracijo priseljencev v družbo države sprejemnice in morda tudi negativno vplivala na družbo kot celoto. Uspešna integracijska politika naj bi prispevala k spoštovanju tako skupnih evropskih kot nacionalnih vrednot.

- Zaposlovanje je ključni del integracijskega procesa in je bistvenega pomena za udeležbo in prispevanje priseljencev v družbi države sprejemnice.

Integriranje priseljencev na trg dela je mogoče spodbujati s priznavanjem kvalifikacij, pridobljenih v drugih državah in spodbujanjem možnosti usposabljanja, s katerimi bi pridobili znanja ki ustrezajo potrebam trga. Prav tako je pomembno, da obstaja dovolj spodbud in priložnosti za priseljence za pridobitev zaposlitve. Pomembno je, da države članice v sodelovanju s socialnimi partnerji, posvetijo posebno pozornost in sprejmejo učinkovite ukrepe proti diskriminaciji na podlagi etnične pripadnosti kandidatov.

- Osnovno znanje jezika družbe sprejemnice ter poznavanje zgodovine in institucij je nujno za integracijo. Omogočanje pridobitve teh osnovnih znanj je bistvenega pomena za uspešno integracijo.

Pomen temeljnih izobraževanj se odraža v povečanem poudarku, ki ga države članice posvečajo uvodnim programom za začetek integracijskega procesa. Izvajanje teh programov naj bi pripomoglo k hitrejši prilagoditvi priseljencev novi družbi (v smislu nastanitve, delovnega mesta, izobraževanja, zdravja itd.), hkrati pa so ti programi strateške naložbe v gospodarsko in socialno blaginjo družbe kot celote. Poznavanje jezika in kulture družbe gostiteljice je zelo pomembno. Prav tako je pomemben element integracijske politike tudi spoštovanje jezika in kulture priseljencev in njihovih potomcev.

- Prizadevanja na področju izobraževanja so bistvenega pomena za pripravo priseljencev in zlasti njihovih potomcev na uspešnejšo in dejavnejšo udeležbo v družbi.

Izobraževanje je pomemben način za pripravo ljudi za sodelovanje v družbi, zlasti novincev. Bistvenega pomena je, da se posebno pozornost posveti izobrazbi tistih, ki se soočajo s težavami v šolskem sistemu. Šolski neuspeh, zgodnja prekinitev šolanja in vse oblike prestopništva mladih priseljencev bi morale biti prednostno področje politike ukrepanja, glede na to, da ima izobraževanje ključno vlogo pri integriranju. Vendar pa vseživljenjsko učenje in zaposljivost ne koristijo samo izobraževanju. Prenos znanj o vlogi in delovanju institucij, družbenih predpisov, norm in vrednot, ki so zavezujoč element v delovanju družbe, je tudi ključni cilj izobraževalnega sistema. Izobraževanje pripravlja ljudi, da sodelujejo bolje na vseh področjih vsakdanjega življenja. Zato ima izobraževanje pozitivne učinke tako za posameznika kot tudi za celotno družbo.

- Enakopraven in nediskriminatoren dostop priseljencev do institucij ter javnih in zasebnih dobrin in storitve je bistven pogoj za boljše vključevanje.

Priseljencem je treba dovoliti, da v celoti sodelujejo v družbi države sprejemnice, zato morajo biti obravnavani enako in pravično, ter biti zaščiteni pred diskriminacijo. Zakonodaja EU prepoveduje diskriminacijo na podlagi rase ali narodnosti pri zaposlovanju, izobraževanju, socialni varnosti, zdravstvenem varstvu, dostopu do dobrin in storitev ter stanovanja.

- Pogosto vzajemno delovanje priseljencev in državljanov držav članic je temeljni mehanizem za integracijo. Skupni forumi, medkulturni dialog, izobraževanje o priseljencih in kulturah priseljencev ter spodbudni življenjski pogoji v mestnih okoljih krepijo vzajemno delovanje priseljencev in državljanov držav članic.

Integracija je proces, ki poteka predvsem na lokalni ravni. Ključni element večje integracije je pogostost in kakovost zasebnega vzajemnega delovanja med priseljenci in drugimi prebivalci. Obstaja veliko načinov za spodbujanje medsebojnega delovanja. Pomemben vidik je večji poudarek na spodbujanju uporabe skupnih forumov, medkulturni dialog, dejavnosti pri katerih pride do interakcije priseljencev z drugimi ljudmi v družbi sprejemnice ter stalno izobraževanje družbe države sprejemnice o priseljencih in kulturah priseljencev. Za spodbujanje teh procesov je potrebno dobro sodelovanje med različnimi udeleženci. Poleg tega je pomembno tudi izvajanje aktivne politike za boj proti diskriminaciji in rasizmu ter ozaveščanje o pozitivnih vidikih raznolikosti družbe.

V številnih državah članicah so priseljske skupine prebivalstva pogosto skoncentrirane v revnih mestnih območjih, kar pa ne prispeva k pozitivnemu integracijskemu procesu. Spodbujanje pozitivne interakcije med priseljenci in družbo sprejemnico prispeva k uspešnemu integriranju, zato je izboljšanje bivalnega okolja priseljencev v smislu primernih bivalnih razmer, dobre zdravstvene oskrbe, varnosti sosesk, dostopnosti izobraževanja, prostovoljnega dela in usposabljanja na delovnem mestu nujno.

- Listina o temeljnih pravicah zagotavlja spoštovanje kulturne in verske raznolikosti, ki jo je treba varovati, razen če ni v nasprotju z drugimi nedotakljivimi evropskimi pravicami ali nacionalno zakonodajo.

Različne kulture in religije, ki jih priseljenci prinašajo s seboj, lahko pripomorejo k boljšemu razumevanju med ljudmi in obogatijo družbo. Poleg tega je svoboda izbire veroizpovedi in kulture zajamčena z listino o temeljnih pravicah. Države članice so zavezane k varovanju teh pravic. Poleg tega zakonodaja EU prepoveduje diskriminacijo na podlagi vere pri zaposlovanju. Države članice pa morajo tudi zagotavljati, da priseljenci niso prikrajšani pri uveljavljanju drugih temeljnih pravic ali sodelovanju v družbi sprejemnice zaradi verske pripadnosti. To je še posebej pomembno, saj se nanaša na enakopravnost žensk, pravice in interese otrok, ter svobodo pri izbiri vere.

- Udeležba priseljencev v demokratičnem procesu in pri oblikovanju integracijskih politik in ukrepov, zlasti na lokalni ravni, izboljšuje njihovo integracijo.

S sodelovanjem priseljencev pri oblikovanju politik, ki neposredno vplivajo na njih lahko oblikujemo politike, ki bolje služijo priseljencem in krepijo njihov občutek pripadnosti. Potrebno je vključiti priseljence v vse vidike demokratičnega procesa. S spodbujanjem sodelovanja in ustvarjanjem medsebojnega razumevanja bi lahko dosegli strukturiran dialog med skupinami priseljencev in vlado. Omogočiti bi bilo potrebno tudi sodelovanje priseljencev na volitvah (dodelitev volilne pravice in tudi pravica do včlanitve v politične stranke).

- Vključevanje integracijske politike in ukrepov v vse ravni vladnih in javnih služb je pomemben dejavnik pri oblikovanju in izvajanju javnega reda.

Politika integriranja priseljencev je vplivala na široko paleto politik, ki zadevajo več institucionalnih pristojnosti in ravni upravljanja. V tem okviru je potrebno še posebej upoštevati vpliv priseljevanja na javne storitve, kot so izobraževanje, socialne storitve in druge (le te so na ravni regionalnih in lokalnih uprav), z namenom, da bi preprečili zmanjšanje standardov kakovosti teh storitev. Ne le znotraj držav članic ampak tudi na evropski ravni je potrebno zagotoviti, da se oblikujejo in izvajajo politike, ki se osredotočajo na povezovanje. Vlade in javne institucije na vseh ravneh so pomembni udeleženci, vendar pa niso edini. Integracija se pojavlja na vseh področjih javnega in zasebnega življenja. Številni nevladni udeleženci vplivajo na proces integriranja priseljencev in dodatno pospešujejo proces integracije (npr. sindikati, podjetja, politične stranke, mediji, športni klubi, kulturne organizacije itd.). Sodelovanje, usklajevanje in komunikacija med vsemi temi akterji so pomembni za učinkovito politiko integriranja.

- Oblikovanje jasnih ciljev, kazalnikov in načinov vrednotenja je nujno potrebno za prilagoditev politik, ocenjevanje napredka procesa integracije in učinkovitejšo izmenjavo informacij.

Ne glede na stopnjo prizadevanj politike integriranja je pomembno vedeti, ali so ta prizadevanja učinkovita in napredna. Čeprav je proces in ne rezultat tisti, ki ga je mogoče meriti in ovrednotiti pri ocenjevanju integracijske politike, je namen kazalcev in načinov vrednotenja ocenjevanje napredka in spremljanje trendov. Oblikovanje meril pa je potrebno

predvsem za izmenjavo informacij med državami članicami, saj se je le ta izkazala za zelo koristno.

V nadaljevanju predstavljam integracijsko politiko Francije, Nemčije in Nizozemske. Te države sem izbrala po kriteriju različnosti integracijskih modelov. Za vsak teoretični model integracije je bila izbrana po ena država, katere integracijska politika se bolj ali manj približuje posameznemu modelu. Asimilacijski model je tako predstavljen na primeru Francije, model diferenciranega izključevanja na primeru Nemčije, multikulturni model pa na primeru Nizozemske.

## **4.1 Francoska integracijska politika**

Francija je tradicionalna evropska država imigracije že vse od sredine 19. stoletja (The EFFNATIS Project, 2001, str. 29). Model integracije, ki se je razvil v Franciji, je tesno povezan z zgodovino nastanka francoske države. Francoska država je namreč nastala v zgodovinskem procesu z asimilacijo različnih populacij iz različnih regij (Burgundije, Bretanije, Provanse itd.). Vse te populacije so imele svojo lastno kulturo, način oblačenja in jezik. Francoski model integracije je vedno temeljil na asimilaciji različnih populacij, s pomočjo katere so pripadniki teh populacij postopno postali francoski državljani (Bešter, 2003a, str. 6).

Francoska integracijska politika je temeljila na republikanskem modelu integracije, po katerem je odsotnost kakršnekoli posebne integracijske politike najboljši način za integracijo priseljencev in njihovih otrok (The EFFNATIS Project, 2001, str. 29-30).

Glavne značilnosti republikanskega modela (Bešter, 2003a, str. 7) so naslednje:

- poudarek je na visoki kulturi (ki je smatrana ne le za superiorno temveč tudi za univerzalno);
- poudarja se pomen individualne, ne pa skupinske participacije in integracije;
- osrednja vloga pri izgrajevanju državljanstva je namenjena racionalnim in političnim dejavnikom (namesto kulturnim in družbeno geografskim dejavnikom);
- združevalna funkcija v procesu graditve in reprodukcije omenjenih značilnosti je zaupana državnim institucijam, posebej šoli.

Posebej pomembna vloga se v republikanskem modelu integracije pripisuje šolskemu sistemu, ki naj bi predstavljal najboljši instrument za integracijo otrok v francosko družbo. V skladu s takšnim pojmovanjem integracija otrok iz Burgundije, Bretanije, Provanse ali iz tujine (se pravi ne glede na izvor) poteka tako, da v procesu izobraževanja ponotranjijo francoske vrednote in se pomešajo z ostalim prebivalstvom. Republikanski model je bil oblikovan z namenom integracije različnih regionalnih skupin in ne priseljencev, zato se njegova integracijska sposobnost vse večkrat postavlja pod vprašaj. V preteklosti so se v Francijo priseljevali v glavnem iz Evrope in iz francoskih kolonij, kar pomeni, da so bili kulturno bližje francoski družbi. Danes pa imamo opravka z etnično in kulturno zelo heterogeno priseljsko populacijo. Vedno bolj pa prihaja do izraza tudi neprimernost individualističnega pristopa k

integraciji. V preteklosti je bila priseljska populacija sestavljena predvsem iz posameznikov (v glavnem moških), ki so se naseljevali v Franciji začasno kot gostujoči delavci. Danes pa so priseljenci v glavnem za stalno naseljeni, živijo v Franciji s svojimi družinami in niso več le posamezniki, ampak del večjih priseljskih skupnosti (Bešter, 2003a, str. 7).

Integracija *à la française* temelji na ideologiji, da je pomembna individualna in ne kolektivna integracija. Univerzalistični principi so vedno imeli prednost pred posebnimi ukrepi. Čeprav javna sfera v Franciji res v precejšnji meri temelji na univerzalističnih načelih republikanskega modela, se vseeno najde v njej tudi prostor za izražanje partikularnih identitet.

Snovalci francoske izobraževalne politike so si od nekdaj prizadevali za ohranjanje jezikovne in kulturne dediščine priseljencev, saj so že leta 1925 obstajali programi v ta namen. Na ta način naj bi spodbujali dvojno (jezikovno in kulturno) identiteto priseljskih otrok, saj naj bi to pripomoglo k boljšim šolskim uspehom le-teh. Kasneje se je izkazalo, da uspehi takšnih iniciativ niso ravno prepričljivi. Univerzalistični princip je prevladujoč tudi na področju zaposlovanja. Vladne politike za boj proti nezaposlenosti ter za pospeševanje zaposlovanja in integracije na trg dela niso usmerjene posebej na priseljsko populacijo, pač pa vlada pri teh politikah obravnava priseljence skupaj z drugimi skupinami nezaposlenih (npr. dolgo časa nezaposleni, ženske, invalidi in mladi). Tudi na področju zaposlovanja lahko opazimo manjše odklone od univerzalističnega principa. Vlada na primer preko ministrstva za delo in solidarnost neposredno financira nekatere ukrepe družbeno-zaposlitvenega prilagajanja za begunce in prosilce za azil. Odklon od univerzalističnih republikanskih principov in programov, ki so namenjeni posebej priseljcem, je tudi organizacija FAS (*Fonds d'action sociale*). FAS je bila ustanovljena leta 1958, z namenom pospeševanja integracije priseljencev preko različnih družbenih akcij, stanovanjskih programov, izobraževalnih in poklicnih programov ter kulturnih aktivnosti. Med njenimi programi je bilo tudi pospeševanje učenja francoskega jezika. FAS je tako postala glavni instrument za integracijo priseljencev v Franciji (Bešter, 2003a, str. 8-9).

Glede državljanstva in naturalizacije Francija velja za eno bolj odprtih evropskih držav. Tujec lahko vloži prošnjo za državljanstvo po petih letih stalnega bivanja v Franciji. Otroci avtomatično dobijo francosko državljanstvo, če je vsaj eden od staršev francoski državljan. Obstaja tudi možnost dvojnega državljanstva in zanimiv je podatek, da ima več kot polovica otrok priseljencev v Franciji več kot eno državljanstvo (The EFFNATIS Project 2001, 54). Kljub temu da francoski zakon omogoča enostavno naturalizacijo za drugo generacijo priseljencev, pa so pogoji za naturalizacijo priseljencev prve generacije precej podobni kot v Nemčiji oziroma na določenih področjih (dokazovanje asimilacije), celo ostrejši.

V Franciji so tako kot v ostalih državah članicah EU sčasoma začeli z različnimi zakoni omejevati tokove nezaželenih priseljencev. Tako so julija 2003 uvedli integracijski program »Contrats d' accueil et de l' intégration« (v nadaljevanju CAI), ki se je zgledoval po nizozemskem primeru. Priseljenci so bili obvezani k podpisu pogodbe o integraciji in udeležbi na enodnevnemu izobraževanju, po potrebi pa je sledil tečaj francoščine, ki je predstavljal 500 ur pouka. V prvem letu obstoja CAI je 90 % priseljencev podpisalo integracijsko pogodbo,

vendar se je samo 65 % podpisnikov udeležilo predpisanega tečaja francoščine. Kljub temu, da so v Franciji potrebovali dalj časa v primerjavi z Nizozemsko, je tudi tu sčasoma postala udeležba na tečaju francoščine obvezna. CAI je bil spremenjen iz začetne prijazne pogodbe v neprijazno obveznost. Vsi priseljenci nad 16. letom so obvezani k podpisu integracijske pogodbe, s tem da morajo predhodno izpolnjevati obveznosti, ki jih določa (med drugimi opraviti teste francoščine) za pridobitev dovoljenja za bivanje (Joppke, 2007, str. 9-12).

## **4.2 Nemška integracijska politika**

Po drugi svetovni vojni, zlasti pa v zadnjem desetletju prejšnjega stoletja, je Nemčija postala glavni magnet med evropskimi državami za migrante iz celega sveta (International Migration outlook, 2006, str. 23). Model, ki se je takrat uveljavil, poznamo pod imenom model gostujočih delavcev. Nemčija je vse do leta 1998 zanikala status imigracijske države in vztrajala, da je nastanitev gostujočih delavcev v Nemčiji le začasna in da bo zato tudi njihova integracija le začasna in delna. Takšno stališče je vplivalo tudi na integracijsko politiko. Glavna značilnost nemške integracijske politike je bila, da je omogočala priseljencem dostop do glavnih institucij sistema (na primer trg dela, izobraževalni sistem, stanovanjski trg) ter jih vključila v socialno državo in v sistem socialne politike, ni pa jim zagotovila pravne integracije, predvsem možnosti pridobitve nemškega državljanstva. Zato so priseljenci dokaj dobro integrirani v trg dela (delež nezaposlenih tujcev je precej majhen v primerjavi z ostalimi evropskimi državami), njihovi otroci pa so dokaj dobro integrirani na kulturnem področju (večina posluša isto glasbo, spremlja iste medije, je enako hrano, gleda iste filme in podobno preživlja prosti čas kot njihovi nemški vrstniki).

Manj uspešna pa je bila ta politika na področju izobraževanja. Raziskave so pokazale, da otroci priseljencev v Nemčiji dosegajo precej nižjo stopnjo izobrazbe kot njihovi nemški vrstniki in posledično tudi večji delež tujcev opravlja nekvalificirana dela (Bešter, 2003a, str. 5). Vsak neuspeh pri celoviti integraciji priseljenjskih učencev v šolah se bo verjetno pokazal kot širši neuspeh pri socialni vključenosti. Nizka dosežena izobrazba, nizke stopnje zaključka šolanja in visoka stopnja zgodnjega opuščanja šolanja bodo spodkopali možnosti mladih imigrantskih učencev za uspešno vključitev v trg dela kasneje v življenju. Prav tako lahko neuspeh pri integraciji izobraževalnih sistemov ovira razvoj pozitivnih socialnih vezi in interakcijo med različnimi družbenimi skupinami, potrebno za povezano družbo. Če šolam uspe dobro poskrbeti za svoje priseljenjske učence, s tem utrejo pot njihovi uspešni vključitvi v trg dela in družbo. Tako dobro šolanje imigrantskih učencev ustreza ciljema pravičnosti in učinkovitosti (Zelena knjiga, 2008, str. 8).

Stroga politika podeljevanja državljanstva, v kateri se močno odraža etnični princip naroda, je pri priseljenjskih povzročila pomanjkanje občutka pripadnosti in identifikacije z nemško državo. Zato ocenjujemo, da je bila nemška politika neuspešna predvsem na področju identifikacijske integracije. Nemčija je glede pridobitve državljanstva vse do leta 2000 vodila zelo restriktivno politiko in nemško državljanstvo je bilo brez nemških etničnih korenin zelo težko pridobiti. Leta 2000 pa je Nemčija sprejela nov zakon o državljanstvu in z njim precej omilila svojo

naturalizacijsko politiko. Novi zakon omogoča priseljencem, da za državljanstvo zaprosijo po osmih letih bivanja v Nemčiji (ob izpolnjevanju ostalih pogojev). Prej je bil pogoj petnajst let. Po novem zakonu je nemško državljanstvo avtomatično podeljeno tudi vsem otrokom, rojenim v Nemčiji, katerih starši nimajo nemškega državljanstva, če vsaj eden od staršev zakonito prebiva v Nemčiji najmanj osem let in ima ali pravico do bivanja ali pa ima že tri leta neomejeno dovoljenje za bivanje. V takšnem primeru otrok pridobi nemško državljanstvo ne glede na to, ali ob rojstvu pridobi tudi drugo državljanstvo. Osebe, ki imajo dvojno državljanstvo, se morajo med 18. in 23. letom odločiti za eno ali drugo. Če se oseba do 23. leta ne odloči, avtomatično izgubi nemško državljanstvo (Bešter, 2003a, str. 5).

Avgusta 2004 je bil prvič v zgodovini Nemčije zakonsko predpisan minimalen okvir integracijske ponudbe za vse priseljence. Minimalen okvir integracijske ponudbe, ki je namenjen vsem priseljencem, obsega jezikovne in orientacijske tečaje (spoznavanje osnov nemške pravne ureditve, kulture in zgodovine). Nesodelovanje v integracijskem programu lahko vpliva na zavrnitev podaljšanja dovoljenja za bivanje. Poleg tega pa so priseljenci v primeru nesodelovanja neupravičeni do kakršnekoli socialne pomoči. Uspešno opravljen integracijski tečaj pa omogoča skrajšanje roka za pridobitev nemškega državljanstva z osem na sedem let (Bešter, 2006, str. 51; Joppke, 2007, str.13).

Na področju delovnih migracij je nemška zakonodaja fleksibilna in se orientira glede na povpraševanje po delu. Za visoko kvalificirane delavce (na primer inženirje, informatike, matematike kot tudi vodilne osebe na področju znanosti in raziskovanja) obstaja možnost, da že na začetku dobijo dovoljenje za stalno prebivanje, ostali delavci pa lahko dobijo dovoljenje za začasno prebivanje. Omejeno število priseljencev se lahko poveča, če jih država v tistem trenutku potrebuje in sicer po točkovnem sistemu.

Najpomembnejše naloge in pristojnosti v zvezi z integracijo priseljencev naj bi bile skoncentrirane v Zveznem uradu za migracije in begunce. Urad je zadolžen za oblikovanje nacionalne integracijske strategije, strokovno svetovanje zvezni vladi na področju pospeševanja integracije (priprava programov in gradiva), zbiranje informacijskih materialov o integracijskih ukrepih, ki jih izvajajo zveza, dežele in občine, za razvoj učnih programov za začetne jezikovne tečaje in orientacijske tečaje s področja pravne ureditve, kulture in zgodovine Nemčije (Bešter, 2003a, str. 6).

Nemška politika do tujih državljanov in priseljencev se danes osredotoča predvsem na integracijski vidik. V ospredju so vprašanja o učinkoviti integraciji priseljencev, ki zakonito bivajo v državi že daljši čas. Drugo področje je regulacija in omejevanje dotoka nove delovne sile oz. novih priseljencev. Tretje področje predstavlja begunska problematika – zagotavljanje pomoči in zaščite beguncev, žrtev vojnega nasilja, državljanske vojne ali političnih preganjanj in prevratov.

### 4.3 Nizozemska integracijska politika

Nizozemska se je sprva opredeljevala kot emigracijska država, leta 1961 pa je zaradi številčnega priseljevanja tujih delavcev zabeležila migracijski presežek (Entzinger, 2003, str. 59). Po uradnem priznanju vlade glede razmer na področju priseljevanja na Nizozemsko, se je le ta odzvala na to z oblikovanjem programa za manjšinske politike. Zaradi dejstva, da se priseljenci niso naselili le začasno, je Nizozemska potrebovala novo migracijsko politiko, ki bo poleg imigracijske politike vsebovala tudi komponente integracijske politike (The EFFNATIS Project 2001, str. 38). Začetek take politike predstavlja leta 1981 objavljeni vladni koncept o manjšinski politiki, kateri oblikuje dve temeljni ideji: država bo podpirala integracijo tistih imigrantov, ki si želijo ostati in imajo pravico, da v državi ostanejo, in pomagala tistim imigrantom, ki se bodo odločili, da se vrnejo v rodno domovino (Doomernik, 1998, str. 59).

Posebnost nizozemske etnično manjšinske politike je, da priseljence ne obravnava kot posameznike, ampak kot skupine. Ključne značilnosti, po katerih združujejo priseljence v skupine so: rasa, nacionalnost in etnična pripadnost. Vendar je pomembno poudariti, da na Nizozemskem etnične manjšine v smislu avtohtonih manjšin, kot jih poznamo v Sloveniji ni (Entzinger, 2003, str. 61). Osnovna predpostavka manjšinske politike je, da je »Nizozemska zaradi priseljevanja postala multikulturalna država, v kateri naj bi večinska in manjšinske skupnosti sobivale v harmoniji in obojestranskem spoštovanju in kjer imajo vsi enake možnosti« (Entzinger, 2003, str. 63).

Nizozemska etnično manjšinska politika je imigrantom priznavala skupinske pravice in promovirala multikulturalizem (Geddes, 2003, str. 112). Integracijska politika tega obdobja je bila namenjena vključevanju in promociji enakopravnosti skupnosti in ne posameznikov. Lahko bi jo razdelili na tri dele, in sicer emancipacijo etničnih skupin, protidiskriminacijsko politiko in ukrepe za zmanjšanje pomanjkanja in prikrajšanja etničnih manjšin (Entzinger, 2003, str. 62-63). Nizozemska vlada že vse od začetka 80-ih izvaja protidiskriminacijsko politiko, s ciljem zmanjšati razliko med priseljenci in domačini na pravnem in socialnem področju (Doomernik, 1998, str. 63). V ta namen je vlada skušala izboljšati pravni status priseljencev, spremeniti zakonodajo, da ta ne bi izražala razlikovanja med domačini in priseljenci, ter izkoreniniti diskriminacijo in predsodke.

Z multikulturalno politiko so na Nizozemskem uvedli posebne programe, ki so bili namenjeni priseljencem. Med pomembnejše spremembe spada tudi olajšan proces naturalizacije (The EFFNATIS Project 2001, str. 39). Leta 1985 je Nizozemska znižala zahteve za naturalizacijo. Prva generacija priseljencev je tako lahko pridobila državljanstvo po petih letih zakonitega prebivanja na Nizozemskem, otroci, rojeni na Nizozemskem, pa so bili avtomatično upravičeni do državljanstva. Kljub temu, da je bila za naturalizacijo zahtevana neka stopnja integriranosti v družbo, pa se je le ta skromno in neformalno preverjala, saj je bilo v obdobju od leta 1983 do 2003 manj kot 2 odstotka zavrženih vlog, zaradi nezadostnega izpolnjevanja vključenosti v družbo (Ersanilli in Koopmans, 2010, str.778). Vendar pa je ideja



multikulturalizma skozi čas izgubljala na priljubljenosti (The EFFNATIS Project 2001, str. 39).

Z nastopom vlade leta 1994 je prišlo do spremembe integracijske politike. Slednja ni bila več zagovornica pilarizacijskega sistema in je zato začela razvijati integracijsko politiko, ki temelji na integraciji posameznika in ne več skupin. Do te spremembe je prišlo tudi zaradi vse večjega števila pripadnikov etničnih manjšin in števila različnih manjšin, ki so bile posledica večjega pritoka prosilcev azila in beguncev (Geddes, 2003, str. 116). Izpostavljali so predvsem potrebo po integraciji in dajali manjši poudarek multikulturalnosti (Entzinger, 2003, str.66). Da je postala integracija priseljencev v družbi pomembnejši cilj od ohranjanja njihove kulturne identitete, dokazuje leta 1998 sprejeti Zakon o integraciji prišlekov (Wet Inburgering Nieuwkomers; v nadaljevanju WIN), ki od novih priseljencev zahteva minimalno znanje nizozemskega jezika in poznavanje nizozemske kulture in družbe (Doomernik, 2003, str.164; Joppke, 2007, str. 6). WIN je bil zavezujoč za priseljence in je obsegal 600 ur pouka, kljub temu da so obstajale kazni za neopravljanje tečaja, se le-tega ni izvajalo dosledno (Joppke, 2007, str.7). Cilj programa je bilo zgodnje sodelovanje priseljencev v širši družbi (The EFFNATIS Project 2001, str. 39).

Nizozemska je sprva slovela po svoji multikulturalnosti, tolerantnosti, odprtosti in je veljala za raj za priseljence. Po letu 2002 pa se je spremenila v državo s striktnim integracijskim programom in strogimi pogoji za vstop, ki so se stopnjevali do te mere, da so priseljenci postali tarča diskriminacije in rasističnih izgrediv. Poseben pomen sta pri tej spremembi imela Pim Fortuyn in umor znanega režiserja Thea van Gogha.

Kontroverzni Pim Fortuyn je na politično sceno stopil leta 2001 in je v svojih nastopih poudarjal nujnost omejitve pritoka novih priseljencev ter potrebo po popolni integraciji, saj naj bi priseljenci s svojimi nesprejemanjem nizozemskih navad ogrožali družbo. Bil je tudi prvi politik, ki je govoril o zlomu multikulturalizma. Za Fortuyna je bila usodna prav njegova politika do priseljencev, saj je bil 6. 5. 2002, le nekaj dni pred državnimi volitvami umorjen. Druga pomembna osebnost pa je bil filmski režiser Theo van Gogh, ki je v svojih delih kritiziral islam in njegov odnos do žensk. Le dve leti po umoru Fortuyna se je zgodil drugi politični umor Thea van Gogha. Njuna umora sta zaznamovala nizozemsko migracijsko politiko in družbo nasploh, saj sta v javnosti zbudila občutek, da nizozemska družba ni več tolerantna do drugače mislečih (Bibic, 2007, str. 65-68).

Po umoru Fortuyna leta 2002 so postali pritiski javnosti vse močnejši, zato je integracija priseljencev zopet pridobila na pomenu. S tem je pridobil na pomenu tudi WIN iz leta 1998 (Joppke, 2007, str. 7). Zaostrili so pogoje naturalizacije in leta 2003 uvedli zakon, ki predpisuje uspešno opravljanje izpita za pridobitev državljanstva. Izpit obsega poleg pisnega in ustnega znanja nizozemščine tudi poznavanje nizozemske kulture in družbe, na mnogo višji ravni, kot je bilo zahtevano v preteklosti. Ta reforma je povzročila upad stopnje naturalizacije, saj polovica ljudi, ki pristopi k opravljanju izpita, le tega ne opravi (Ersanilli in Koopmans, 2010, str. 778).

Maja 2006 je bil sprejet nov zakon o integraciji priseljencev iz tujine, namen zakona pa je omejiti priseljevanje v obliki združitve družin. Zakon zahteva od družinskega člana, ki želi pridobiti dovoljenje za začasno prebivanje, da predhodno uspešno opravi teste na nizozemski ambasadi v matični državi. Z uvedbo tega ukrepa so želeli na Nizozemskem omejiti priseljevanje muslimanov iz Maroka in Turčije, saj so raziskave pokazale, da si celo druga in tretja generacija priseljencev iz teh držav išče partnerja v izvorni državi svojih staršev (Joppke, 2007, str 8). V literaturi zasledimo, da medkulturne poroke pripomorejo k hitrejši integraciji. Opaziti je tudi večjo naklonjenost medkulturnim porokam pri mladih kot pri starejših. Starejši ali prva generacija priseljencev težje sprejemajo medkulturne poroke, kar gre pripisovati tudi nepoznavanju jezika in medkulturnim spremembam. Vendar pa Miri Song (2009, str. 332-334) opozarja, da na tem področju ne moremo posploševati rezultatov, saj so izkušnje različne.

#### **4.4 Kritike in ocenjevanje integracijskih politik**

Joppke (2007, str. 2-6) meni, da se kljub 40-letnimi izkušnjami z migracijami pojavlja občutek, da so bile integracijske politike držav prejemnic nezadostne ali morda celo škodljive. Nobeden od treh modelov integracije ne predstavlja v vseh pogledih uspešnega vključevanja priseljencev v večinsko družbo in njene institucije. Vse od zgodnjih 80-ih je Nizozemska predstavljala eno najboljših politik multikulturalnosti v Evropi, vendar se je žal tudi ta izkazala za neuspešno. V večini zahodnoevropskih držav EU je bila stopnja brezposelnosti za priseljence približno dvakrat višja od stopnje brezposelnosti domačinov, medtem ko je bila na Nizozemskem stopnja brezposelnosti priseljencev trikrat višja od stopnje brezposelnosti domačinov. Leta 1999 je bila samo ena tretjina priseljencev redno zaposlena, ostali pa sploh niso bili prisotni na trgu dela (kot na primer mnoge muslimanske ženske) ali pa so bili odvisni od socialnih prejemkov. Dejstvo je, da so se na Nizozemsko priseljevali večinoma preko azila in združitve družin, kar je pogosto pomenilo neposreden prehod v odvisnost od socialnega skrbstva. Leta 1998 so priseljenci na Nizozemskem predstavljali 47 odstotkov prebivalstva, ki je bilo odvisno od socialnih pomoči. Odvisnost priseljencev od socialnih pomoči je bila desetkrat višja od odvisnosti domačega prebivalstva. V drugih sektorjih slika ni nič boljša, zato se govori o neuspehu nizozemske integracijske politike in neprimernosti multikulturnega modela.

Tudi republikanski model v Franciji je zatajil na številnih področjih. Schain (2009, str. 52-54) izpostavlja predvsem neuspeh šolskega sistema v Franciji. Pri doseganju visokošolske izobrazbe so priseljenci zelo uspešni, saj relativno gledano v primerjavi z domačini približno enak odstotek priseljencev dosega univerzitetno izobrazbo. Problemi pa se pojavljajo v srednjih šolah, saj se veliko priseljenskih otrok v srednjo šolo sploh ne vpiše ali pa kasneje opusti šolanje. Odnos domačinov do priseljencev pa je presenetljivo najboljši v Franciji. Delež Francozov, ki menijo, da se muslimani v njihovi državi želijo asimilirati, je bistveno višji v primerjavi z deležem Nemcev.

Nemška integracijska politika, ki ni posvečala pretirane pozornosti integraciji priseljencev se je ravno tako izkazala za napačno in neučinkovito. Problem tega modela je, da ustvarja dve

kategoriji prebivalstva, državljane in priseljence brez državljanskih pravic, ter brez možnosti pridobitve le-teh. To pa vodi v razvoj različnih, zaprtih kulturnih in etničnih skupnosti znotraj države, kar ne pripomore h kohezivnosti družbe in enakopravnemu razvoju vseh njenih delov, posledično pa predstavlja tudi potencialni vir napetosti in konfliktov (Bešter, 2003a, str. 17).

Goodman (2010, str. 753-766) je oblikovala integracijski indeks CIVIX, s katerim je ocenjevala postopek za pridobitev državljanstva v EU-15. Integracijski testi, tečaji in pogodba predstavljajo samo nekaj primerov novih integracijskih politik, ki so jih države članice EU začele uporabljati. Z indeksom ocenjuje predvsem znanje jezika, poznavanje države in doseganje vrednot države gostiteljice. Koncept politik držav za pridobitev državljanstva je opredelila z dvema dejavnikoma. Prvi dejavnik predstavlja pristop države za dodelitev državljanstva (jus soli, jus sanguinis), drugi pa raven zahtevanega znanja jezika in poznavanja države gostiteljice s strani priseljencev. Skala indeksa CIVIX je od 0 do 6, kjer je v primeru, da je zahtevana visoka raven znanja jezika in poznavanja države gostiteljice, podelila višjo oceno. Tako je na podlagi teh dveh dejavnikov razvrstila države članice EU v eno izmed naslednjih skupin:

- države, ki imajo izredno visoke zahteve za dodelitev državljanstva. V to skupino je uvrstila Nemčijo, Dansko in Avstrijo. Za te države že od nekdanj velja, da je izredno težko pridobiti državljanstvo;
- države, ki podeljujejo državljanstvo pod določenimi pogoji. Te države so bile v preteklosti bolj naklonjene dodeljevanju državljanstva, danes pa zahtevajo precej visoko stopnjo integriranosti. Med te države je uvrstila Nizozemsko, Veliko Britanijo in Francijo. Menim, da bi se tudi Slovenija uvrstila v to skupino, saj so pogoji za pridobitev državljanstva precej podobni;
- države, ki niso liberalizirale zakonodaje za dodelitev državljanstva, nimajo pa niti posebnih zahtev glede integriranosti v družbo gostiteljice. Sem spadajo Luksemburg, Španija, Italija in Grčija;
- države, ki spodbujajo oziroma omogočajo pridobitev državljanstva. Te države imajo nizke zahteve glede integriranosti v družbo. V to skupino pa spada Portugalska, Finska, Irska, Švedska in Belgija.

Kljub temu, da sta se Nizozemska in Francija uvrstili v isto skupino, avtorica meni, da veljajo na Nizozemskem strožja pravila za pridobitev državljanstva v primerjavi s Francijo. Poleg teh dveh držav pa se je v to skupino uvrstila tudi Velika Britanija (Goodman, 2010, str. 764). To dokazuje, da se integracijske politike držav članic vedno bolj zbližujejo (Joppke, 2007, str. 2), saj sta bili v preteklosti integracijski politiki Velike Britanije in Francije popolnoma različni. V obdobju 1997 – 2009 so se v nekaterih državah EU (v Nemčiji, Avstriji, Veliki Britaniji, Franciji, na Danskem in Nizozemskem) bistveno zvišale zahteve glede integriranosti v družbo države sprejemnice za dodelitev državljanstva (Goodman, 2010, str. 764). Ta trend kaže, da so se države članice EU začele bolj aktivno ukvarjati z integracijsko politiko.

Ersanilli in Koopmans (2010, str. 773-777) sta ugotovila, da je naturalizacija pozitivno korelirana s socialno in kulturno integracijo priseljencev v Franciji in Nemčiji, saj sta ti dve

državi že od nekdanj zahtevali določeno stopnjo asimilacije. Medtem ko na Nizozemskem te povezave niso odkrili. Francoski priseljenci so najbolj socialno in kulturno integrirani po vseh postavkah v primerjavi z nemškimi in nizozemskimi. Prav tako ugotavljata, da je določena kulturna asimilacija, pogojena s pridobitvijo državljanstva, lahko dobrodošla in da dovolitev dvojnega državljanstva nima negativnih učinkov.

#### *4.4.1 Indeks politik integracije migrantov (MIPEX)*

MIPEX pripravlja konzorcij 25 organizacij, ki jih vodita British Council in Migration Policy Group (MPG) in meri politike za integracijo migrantov v 28 državah, ki so vključene v študijo MIPEX. Z uporabo 140 indikatorjev politik ustvarja bogato, večdimenzionalno sliko priložnosti migrantov za sodelovanje v evropskih družbah. MIPEX pokriva šest področij, ki oblikujejo migrantovo pot do polnega državljanstva: dostop do trga dela, združitve družine, prebivanje za daljši čas, politično udejstvovanje, pridobitev državljanstva in nediskriminacija. Najboljša praksa vsakega od indikatorjev politik je določena skladno z najvišjim evropskim standardom in izvedena iz konvencij Sveta Evrope in direktiv Evropske skupnosti. (Kjer gre za najnižje standarde, se uporabljajo evropska priporočila za politike). Glede na to, da se za vse države pri politikah uporabljajo ista merila, MIPEX predstavlja orodje za primerjalno preverjanje uspešnosti držav (Indeks politik integracije migrantov, 2007, str.2).

Namen MIPEX-a je izboljšava politik integracije migrantov v Evropi z zagotavljanjem objektivnih, dostopnih in primerljivih podatkov za proučevanja in razprave. Izmed držav, ki sem jih obravnavala v diplomskem delu, se je najbolje uvrstila Nizozemska (glej prilogo 4) in sicer na četrto mesto. Najmanj točk je dosegla na področju pridobitve državljanstva in združitve družine, saj želijo omejiti nezaželene imigracije. Največ točk pa je dosegla na področju nediskriminacije, kljub temu pa zelo zaostaja za Švedsko, ki je dosegla največ točk na vseh področjih. Francija si deli enajsto mesto s Slovenijo in Luksemburgom, ter dosega povprečne rezultate na vseh področjih. Nemčija je na štirinajstem mestu, kjer si deli mesto z Irsko in po pričakovanjih dosega najmanj točk na področju pridobitve državljanstva. Na področju združitve družine pa dosega malenkost boljši rezultat kot Nizozemska.

## **SKLEP**

Evropa je privlačno območje brez notranjih mej, kjer se strmi k nenehni gospodarski rasti, razvoju in konkurenčnosti tako za ljudi z različnih koncev Evrope kot tudi iz drugih delov sveta. Prihod tujih delavcev iz manj razvitih držav in nekdanjih kolonij je pripomogel k hitri obnovi evropskih velesil. S povečanjem števila članic pa so se okrepili tudi migracijski tokovi znotraj držav članic EU. Zaradi demografskih sprememb vse kaže, da se bodo v naslednjih desetletjih potrebe po priseljenicah celo povečale. V državah z višjim deležem priseljenkega prebivalstva pa je čutiti pritiske domačega prebivalstva, ki ni več naklonjeno priseljevanju.

Integracija priseljencev je tako postala bistveni element učinkovitega upravljanja z migracijskimi tokovi. Evropske države so spoznale, da je uspešna integracija nujni predpogoj za ekonomsko in družbeno koristnost priseljencev. Vodilne države EU (med katere lahko

štejemo države, obravnavane v diplomskem delu), ki so hkrati tudi države z največjimi deleži priseljencev v celotnem prebivalstvu, skušajo razviti učinkovito integracijsko politiko. Integracijska politika je še vedno stvar posamezne države, zato je v državah članicah to področje različno urejeno. Nobena izmed njih nima modela integracije, ki bi bil v vseh pogledih uspešen in bi ga bilo smiselno posnemati ali prevzeti. Države jo oblikujejo v skladu s svojimi cilji, ter s svojim normativnim in vrednostnim sistemom, kljub temu pa na mednarodni ravni obstajajo splošne smernice, ki naj bi jih država upoštevala pri oblikovanju lastne integracijske politike. Opazimo lahko, da so bile razlike v integracijskih politikah obravnavanih držav v preteklosti večje kot danes.

Ukrepi integracijske politike morajo biti usmerjeni na obe populaciji, tako priseljence kot tudi družbo države prejemnice. Vsakršni integracijski ukrepi bodo prinesli nezadovoljive rezultate, če države prejemnice širše družbe ne bodo pripravile do tega, da bo bolj odprta do drugih in drugačnih in da bo znala sprejemati in spoštovati kulturne razlike, ki obstajajo med ljudmi. Glavni del integracije namreč poteka na lokalnih ravneh, v različnih vsakodnevnih stikih s prebivalci določenega okolja. Če le-ti ne bodo pripravljene odigrati svoje vloge v integracijskem procesu, potem tudi vsi ostali ukrepi in prizadevanja ne bodo prinesli želenih rezultatov.

Države članice EU si prizadevajo za učinkovito integracijo priseljencev, ki so se že naselili in v zadnjih letih vse bolj omejujejo dodatno priseljevanje. Predvsem želijo omejiti nezaželeno priseljevanje nizko kvalificirane delovne sile. Zaradi svetovne gospodarske krize pa je prišlo do povečanja stopnje brezposelnosti v skoraj vseh državah EU, kar je dodatno spodbudilo vlade v teh državah, da so sprejele ukrepe za zaščito domače delovne sile. Ukrepi so omejevali priseljevanje, saj je bil cilj zmanjšati pritok priseljencev in spodbujati njihovo vrnitev v izvirne države. Znatno zmanjšanje povpraševanja po delu pa je povzročilo tudi okrepitev ukrepov zoper delodajalce nezakonitih migrantov.

## LITERATURA IN VIRI

1. Barle, D. (2002) *Migracije v luči širitve Evropske unije*. Diplomsko delo. Ljubljana: Ekonomska fakulteta.
2. Bešter, R. (2003a) *Migracijska politika Slovenije in EU: Primerjava zakonodaje, strateških dokumentov in priporočil, s poudarkom na integracijski politiki*. Ljubljana: Mirovni inštitut.
3. Bešter, R., Drolc, A., Kovač, B., Menžerić, S. & Zavratnik, S., (2003b) *Migracije-globalizacija-Evropska unija*. Ljubljana: Mirovni inštitut.
4. Bešter, R. (2006) *Integracijska politika – politika integracije imigrantov: teoretični model in študija primera Republike Slovenije*. Doktorska disertacija. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
5. Bibica, N. (2007) *Sodobne migracijske politike: primer Nizozemske*. Diplomsko delo. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
6. Boswell, C. (2005) *Migration in Europe. A paper prepared for the Policy Analysis and Research Programme of the Global Commission on International Migration*. Migration Research Group Hamburg Institute of International Economics. Najdeno 4. junija na spletnem naslovu <http://www.gcim.org/attachements/RS4.pdf>
7. Doomernik, J. (1998) *The effectiveness of integration policies towards immigration and their descendants in France, Germany and the Netherlands*. Geneva: International Labour Organisation, IMP 27.
8. Ehrenberg, R. & Smith, R. (2000) *Modern labour economics: theory and public policy*. Reading (Mass): Addison Wesley.
9. Evropska komisija (2008) *Employment in Europe*. Bruselj: Evropska komisija.
10. Entzinger, H. (2003) *The rise and fall of multiculturalism: the case of Netherlands*. New York: Palgrave Macmillan.
11. Colombo, A., Cvajner, M., Sciortino, G., (2008) *Immigration challenges and opportunities in the ERLAIM areas*. European Regional and Local Authorities for the Integration of Migrants (ERLAIM). Bruselj: Evropska komisija.
12. Ersanilli, E. & Koopmans, R. (2010) Rewarding Integration? Citizenship Regulations and the Socio-Cultural Integration of Immigrants in the Netherlands, France and Germany. *Journal of Ethnic and Migration Studies*, 36(5), 773-791.

13. Eurostat (2011) *Statistics in focus. Population and social conditions*. Evropska komisija: Eurostat.
14. Geddes, A. (2003) *The Politics of Migration and Immigration in Europe*. London, Thousand Oaks in New Delhi: SAGE Publications.
15. Goodman, S. (2010) Integration's Sake? Identifying, Categorising and Comparing Civic Integration Policies. *Journal of Ethnic and Migration Studies*. Routledge, 36(5), 753-772.
16. Guardia, D. & Pichelmann, K. (2006) *Labour Migration Patterns in Europe: Recent Trends, Future Challenges*. Bruselj: Evropska komisija.
17. International Organization for migration, (2004) *Integracijski pristopi*. Ljubljana: Mednarodna organizacija za migracije (IOM).
18. IOM (2010) *Compendium of Migrant Integration Policies and Practices*. Labour and Facilitated Migration Division Migration Management Services Department IOM Headquarters Geneva.
19. Joppke, C. (2007) Beyond national models: Civic integration policies for immigrants in Western Europe. *West European Politics*. Routledge, 30 (1), 1-22.
20. Kejžar, B. (2004) *Analiza imigracijskih politik Evropske unije in Slovenije s poudarkom na integracijski politiki*. Diplomsko delo. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
21. Malačič, J. (2006) *Demografija. Teorija, analiza, metode in modeli*. Ljubljana: Ekonomska Fakulteta.
22. Medved, F. (2001) Nationality, citizenship and integration. *European perspective*. Foundation – Center for european perspective, 3 (38/39) str. 44-67.
23. OECD (2006) *International Migration outlook. SOPEMI 2006 EDITION*.
24. OECD (2010) *International Migration outlook. SOPEMI 2010 EDITION*.
25. Penninx, R. (2004) Integration of immigrants: economic, social, cultural and political dimensions.
26. Roter, P. (2005) *Integracija*. Ljubljana: Inštitut za narodnostna vprašanja.

27. Schain, M. (2009) *The Success and Failure of Integration Policy in France and Britain: Convergence of Policy and Divergence of Results*. 1st edition. New York. Palgrave Macmillan.
28. Song, M. (2009) Is Intermarriage a Good Indicator of Integration? *Journal of Ethnic and Migration Studies*, 35(2), 331-348.
29. Svet Evropske unije (2004, 30. marec) Sporočilo za javnost: *Pravosodje in notranje zadeve*. Bruselj: Svet Evropske unije, 2004.
30. The EFFNATIS Project (2001). University of Bamberg.
31. Verlič C., B. (2002) *Evropa v precepu med svobodo in omejitvami migracij*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
32. Zelena knjiga. (2008) *Migracije in mobilnost: izzivi in priložnosti za izobraževalne sisteme v EU*. Bruselj: Komisija evropskih skupnosti.
33. Zrilić, D. (2004) *Urejanje problematike državljanstva v pribaltskih državah*. Diplomsko delo. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.

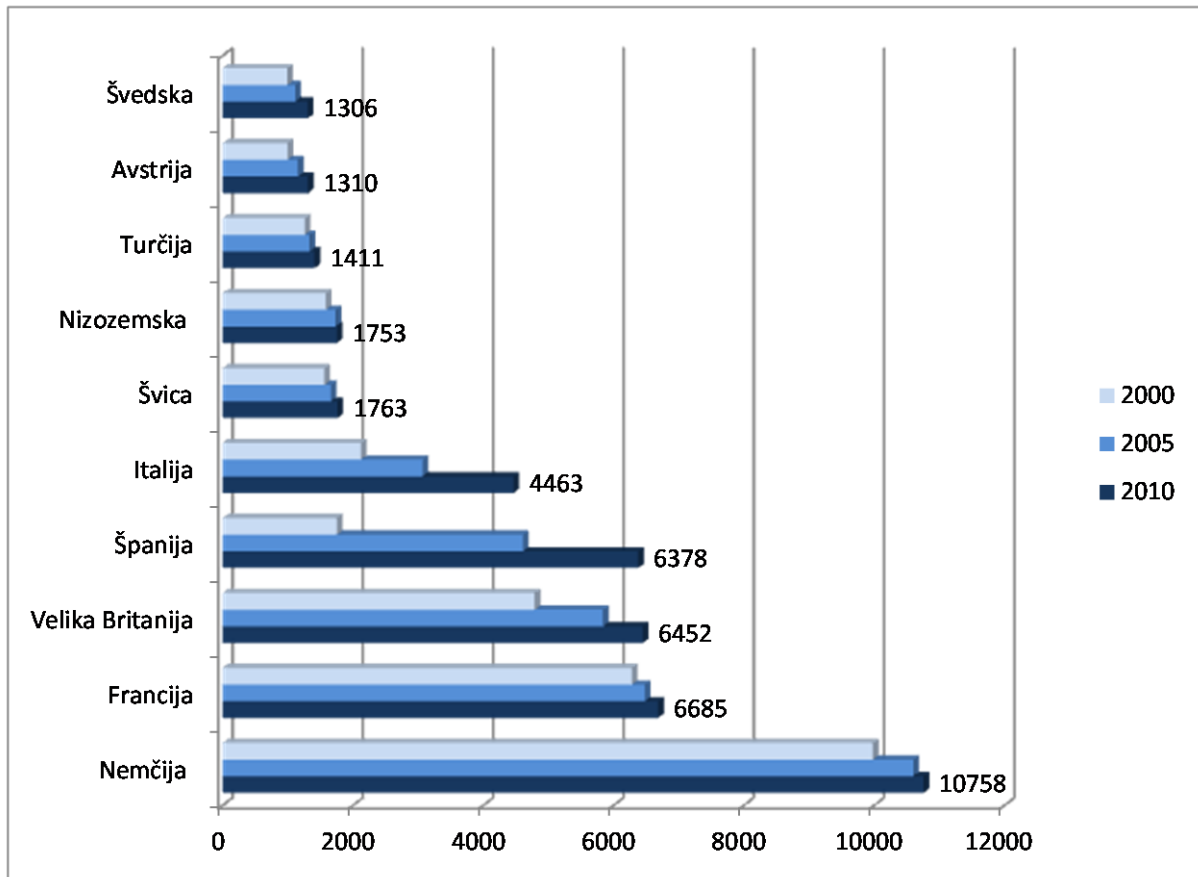


## **PRILOGE**

## KAZALO PRILOG

|  |     |
|--|-----|
| <b>Priloga 1:</b> Število priseljencev (v tisoč) v desetih najpogostejših ciljnih destinacijah v letu 2000, 2005 in 2010.....    | ii  |
| <b>Priloga 2:</b> 10 najpogostejših skupin priseljencev v državah članicah EU v letu 2008 glede na državljanstvo (v tisoč) ..... | iii |
| <b>Priloga 3:</b> Delež priseljencev v celotni populaciji države 2010 .....  | iii |
| <b>Priloga 4:</b> Doseganje točk na vseh šestih področjih MIPEX. ....  | iv  |

Priloga 1: Število priseljencev (v tisoč) v desetih najpogostejših ciljnih destinacijah v letu 2000, 2005 in 2010



Vir: IOM, 2010, str. 186.

*Priloga 2: 10 najpogostejših skupin priseljencev v državah članicah EU v letu 2008 glede na državljanstvo (v tisoč)*

| Državljeni EU (vključno z lastnimi državljani) |                | Državljeni EU (brez lastnih državljanov) |     | Državljeni tretjih držav |     |
|--|----------------|--|-----|--------------------------|-----|
| Romunija                                       | : <sup>1</sup> | Romunija                                 | 384 | Maroko                   | 157 |
| Poljska  | 302            | Poljska                                  | 266 | Kitajska                 | 97  |
| Nemčija  | 196            | Bolgarija                                | 91  | Indija                   | 93  |
| Velika Britanija                               | 146            | Nemčija                                  | 88  | Albanija                 | 81  |
| Francija                                       | 126            | Italija                                  | 67  | Ukrajina                 | 80  |
| Italija  | 105            | Francija                                 | 62  | Brazilija                | 62  |
| Bolgarija                                      | 92             | Velika Britanija                         | 61  | ZDA                      | 61  |
| Nizozemska                                     | 81             | Madžarska                                | 44  | Turčija                  | 51  |
| Španija  | 61             | Nizozemska                               | 40  | Rusija                   | 50  |
| Belgija  | 48             | Portugalska                              | 38  | Kolumbija                | 49  |

*Vir: Eurostat, 2011, str. 5.*

*Priloga 3: Delež priseljencev v celotni populaciji države (v letu 2010)*

| Država           | % priseljencev v celotnem prebivalstvu | Država    | % priseljencev v celotnem prebivalstvu |
|------------------|--|-----------|--|
| Luksemburg       | 35,2                                   | Avstrija  | 15,6                                   |
| Irska            | 14,9                                   | Norveška  | 10,0                                   |
| Portugalska      | 8,6                                    | Švedska   | 14,1                                   |
| Nizozemska       | 10,5                                   | Francija  | 10,7                                   |
| Danska           | 8,8                                    | Belgija   | 9,1                                    |
| Grčija           | 10,1                                   | Španija   | 14,1                                   |
| Švica            | 22,3                                   | Češka     | 4,4                                    |
| Nemčija          | 13,1                                   | Madžarska | 3,1                                    |
| Velika Britanija | 10,4                                   | Finska    | 4,2                                    |
| Italija          | 7,4                                    | Slovenija | 8,1                                    |

<sup>1</sup> Najmanj 384.000.

Priloga 4: Doseganje točk na vseh šestih področjih MIPEX.

|    |    |                     | Skupno | Dostop do trga dela | Združitev družin | Prebivanje za daljši čas | Politično udejstvovanje | Pridobitev državljanstva | Nediskriminacija |
|----|----|---------------------|--------|---------------------|------------------|--------------------------|-------------------------|--------------------------|------------------|
| 1  | SE | Švedska             | 88     | 100                 | 92               | 76                       | 93                      | 71                       | 94               |
| 2  | PT | Portugalska         | 79     | 90                  | 84               | 67                       | 79                      | 69                       | 87               |
| 3  | BE | Belgija             | 69     | 75                  | 61               | 74                       | 57                      | 71                       | 75               |
| 4  | NL | Nizozemska          | 68     | 70                  | 59               | 66                       | 80                      | 51                       | 81               |
| 5  | FI | Finska              | 67     | 70                  | 68               | 65                       | 81                      | 44                       | 75               |
|    | CA | Kanada              | 67     | 80                  | 76               | 60                       | 32                      | 67                       | 85               |
| 7  | IT | Italija             | 65     | 85                  | 79               | 67                       | 55                      | 33                       | 69               |
| 8  | NO | Norveška            | 64     | 70                  | 66               | 72                       | 86                      | 39                       | 54               |
| 9  | UK | Združeno kraljestvo | 63     | 60                  | 61               | 67                       | 46                      | 62                       | 81               |
| 10 | ES | Španija             | 61     | 90                  | 66               | 70                       | 50                      | 41                       | 50               |
| 11 | SI | Slovenija           | 55     | 60                  | 71               | 63                       | 15                      | 41                       | 79               |
|    | FR | Francija            | 55     | 50                  | 45               | 48                       | 52                      | 54                       | 81               |
|    | LU | Luksemburg          | 55     | 45                  | 50               | 48                       | 84                      | 45                       | 56               |
| 14 | DE | Nemčija             | 53     | 50                  | 61               | 53                       | 66                      | 38                       | 50               |
|    | IE | Irska               | 53     | 50                  | 50               | 39                       | 59                      | 62                       | 58               |
| 16 | CH | Švica               | 50     | 75                  | 43               | 51                       | 55                      | 44                       | 33               |
| 17 | HU | Madžarska           | 48     | 40                  | 50               | 50                       | 29                      | 36                       | 85               |
|    | CZ | Češka               | 48     | 50                  | 58               | 63                       | 41                      | 50                       | 27               |
| 19 | EE | Estonija            | 46     | 75                  | 61               | 61                       | 30                      | 26                       | 23               |
| 20 | LT | Litva               | 45     | 55                  | 68               | 47                       | 12                      | 38                       | 48               |
| 21 | PL | Poljska             | 44     | 25                  | 66               | 67                       | 14                      | 45                       | 46               |
|    | DK | Danska              | 44     | 40                  | 36               | 67                       | 55                      | 33                       | 33               |
| 23 | MT | Malta               | 41     | 30                  | 66               | 65                       | 19                      | 29                       | 38               |
| 24 | SK | Slovaška            | 40     | 55                  | 38               | 51                       | 14                      | 40                       | 44               |
|    | GR | Grčija              | 40     | 40                  | 41               | 60                       | 14                      | 25                       | 58               |
| 26 | AT | Avstrija            | 39     | 45                  | 34               | 55                       | 34                      | 22                       | 42               |
|    | CY | Ciper               | 39     | 40                  | 32               | 42                       | 18                      | 36                       | 60               |
| 28 | LV | Latvija             | 30     | 20                  | 42               | 51                       | 11                      | 25                       | 33               |

Vir: Indeks politik integracije migrantov, 2007, str. 5.